

kjarninn

2. útgáfa – 29. ágúst – vika 35

DRENGSKAPARHEIT TEKIÐ AF BANKAMÖNNUM

Yfirmenn
eignastýringa sitja í
sérfræðingahópum

Eru innherjar en víkja
ekki úr störfum sínum á
meðan

Stýra samanlagt
hundruðum milljarða
króna fyrir kúnna sína

Meðal efnis

2. útgáfa
29. ágúst 2013
vika 35

STJÓRNMÁL

Undirskriftasafnanir leið þrýstihópa til áhrifa

Gríðarleg aukning á notkun
undirskriftasafnana á undanförunum árum

ALMANNATENGLS

„MISTÖK ÁTTU SÉR STAÐ“

Kjarninn fjallar um
ekki-afsökunarbeiðnir
stjórnmalamanna

PISTILL

Stefán Eiríksson
skrifar um

UPPFÆRSLU Á LÖGUM

EXIT

TANGO & KORMÁKUR

Rýnt í nýjstu mynd Baltasars,
2 Guns

BÆTTU SMÁ MANCHESTER Í LÍF ÞITT

Verð frá **19.800** kr.

Bóka núna

ICELANDAIR

Ósigrandi draugur

LEIÐARI

Magnús Halldórsson
magnush@kjarninn.is

Forsendubrestur er það orð sem skipti sköpum í kosningabaráttunni. Með honum er átt við það að verðbólguskotið eftir fall krónunnar í aðdraganda og kjölfar bankahrunsins hafi valdið því að forsendur fyrir verðtryggðum húsnæðislánasamningum séu brostnar. Verðbólgan fór í 18,9 prósent í janúar 2009 en mælist nú 3,8 prósent. Það er víðsjarri verðbólgu markmiði Seðlabanka Íslands, sem er 2,5 prósent.

Verðbólguskotið leiddi til nafnverðshækkunar höfuðstóls verðtryggðra lána. Ríkisstjórnin, undir forystu Sigmundar Davíðs Gunnlaugssonar forsætisráðherra, ætlar sér að ráðast gegn þessari hækkun á lánum með því að nýta fé sem fæst út úr samningaviðræðum við kröfuhafa í þrotabú erlendu bankanna. Til þessa hefur ríkisstjórnin ekki sýnt á spilin hvað útfærslu varðar, en Sigmundur Davíð sagði í viðtali við Ríkisútvarpið síðastliðinn laugardag að allir þeir sem hefðu „orðið fyrir forsendubrestinum“ myndu fá skuldalækkun, eða leiðréttingu eins og það hefur verið kallað í daglegu tali.

Það sem liggur að baki aðgerðinni um skuldalækkun er réttlæti; að þeir sem hafi orðið fyrir barðinu á forsendubrestinum eigi það skilið að skuldir þeirra verði lækkaðar.

Vandinn við forsendubrestinn, sem grundvallaður er af því að verðbólga hafi verið hærrí en eðlilegt getur talist, er að allir eru undir sem þolendur. Ekki aðeins þeir sem skulda verðtryggt í húsnæði heldur líka leigjendur, og raunar allir aðrir. Verðbólga étur upp kaupmátt allra. Hún rýrir greiðslur til öryrkja, grefur undan rekstri heilbrigðisstofnana, skilur langveika eftir með minna milli handanna en ella og hefur almennt áhrif á hegðun þeirra sem fjárfesta. Sumir halda að sér höndum ef verðbólga er mikil og bíða þess að aðstæður batni, á meðan aðrir ráðast í fjárfestingar með lánum þrátt fyrir mikla verðbólgu.

Vandinn við forsendubrestinn, sem grundvallaður er af því að verðbólga hafi verið hærrí en eðlilegt getur talist, er að allir eru undir sem þolendur.

Spurningin sem blasir við þegar kemur að lækkun allra verðtryggðra skulda er hvort allir sem orðið hafa fyrir áhrifum af mikilli verðbólgu vegna falls krónunnar eigi rétt á allsherjarleiðréttingu á sínum lífskjörum, fyrst stjórnvöld líta svo á að verðbólguskotið feli í sér forsendubrest. Óttarr Proppé, þingmaður Bjartrar framtíðar, orðaði þetta vel í kjarnyrtri stefnuræðu sinni á Alþingi 10. júní. „Það er mikilvægt að muna að það hafa fleiri upplifað brostnar fjárhagslegar forsendur en skuldarar. Það hafa til dæmis leigjendur, öryrkjar og aldraðir einnig gert í formi hærrí gjalda samfara lækkandi kaupmætti. Ég brýni ríkisstjórnina að undanskilja ekki suma hópa umfram aðra í aðgerðum sínum. Forsendubresturinn er víða.“

Þessi orð Óttars eru kjarni vandamálsins sem stjórnvöld standa frammi fyrir þegar kemur að því að grípa til aðgerða á grundvelli forsendubrests sem markast af óvenjulega hárrí verðbólgu. Reyndar má deila um hvað telst vera óvenjulega há verðbólga þegar horft er yfir Íslandssöguna. Árið 1991 fór hún hæst í 23,7 prósent. Á þeim tíma voru verðtryggð lán líka áberandi en þó var ekki gripið til almennra skuldalækkana allra þeirra sem voru með verðtryggðar fasteignaskuldir.

Ekki verður heldur séð hvernig hægt verður að grípa til almennra skuldalækkana þannig að farið sé fram með jafnræði að leiðarljósi, eins og kveðið er á um í stjórnarskránni og nefnt er sérstaklega í stjórnarsáttmálanum. Fólk er í misjafnri stöðu og misjafnar forsendur eru fyrir henni og flöt lækkun skulda mun alltaf koma fram með misjöfnum hætti. Sumir sem þurfa ekki á neinni hjálp að halda gætu fengið mikla fjárhagslega aðstoð á meðan aðrir sem eiga erfitt með að láta enda ná saman fá ekkert.

Enginn efast um nauðsyn þess að grípa til aðgerða gegn þeim mikla skuldavanda sem hrjáir þjóðarbúið í heild, ríki og sveitarfélög og einstaklinga. Samningar við kröfuhafa um erlenda krónueign gætu skilað ríkissjóði miklum ávinningi, jafnvel 200 til 300 milljörðum. Þessir fjármunir munu koma sér vel við að bæta stöðuna. En ríkisstjórnin verður að muna að verðbólgu draugurinn er ósigrandi. Það er aðeins hægt að halda honum í skefjum, ekki drepa hann. Þrátt fyrir gríðarlegt umfang aðgerða þegar kemur að skuldalækkunum fyrir heimili, og ekki fordæmi hvert sem litið er, gætu aðgerðirnar reynst árangurslitlar þegar upp er staðið. Verðbólgu draugurinn gæti farið á kreik á nýjan leik og eyðilagt allt saman. Enn eina ferðina.

k

kjarninn

Laugavegi 71, 101 Reykjavík
Sími 551-0708

kjarninn@kjarninn.is
www.kjarninn.is

Ritstjóri: Þórður Snær Júlíusson
Framkvæmdastjórnar: Gísli Jóhann
Eysteinnsson og Hjalti Harðarson

Kjarninn miðlar ehf.
gefa Kjarnann út.

Sérstakur saksóknari

Sérstakur saksóknari rannsakar SpKef

FJÁRMÁL

Ægir Þór Eysteinnsson
aegir@kjarninn.is

Kjarninn birti hátt í fimm hundruð blaðsíðna kolsvarta leyniskýrslu endurskoðunar-fyrirtækisins PwC um Sparisjóðinn í Keflavík í fyrstu útgáfu miðilsins í síðustu viku. Birting skýrslunnar vakti mikla athygli, en henni hefur til þessa verið haldið frá almenningi. Hátt í tvö þúsund stofnfjárhafar í sparisjóðnum töpuðu tæplega sautján milljörðum króna á falli hans og hafa ítrekað óskað eftir aðgangi að umræddri skýrslu, sem unnin var fyrir Fjármálaeftirlitið. Þeir hafa krafist svara á því hvernig fór sem fór og nú ætti mörgum spurningum þeirra loks að vera svarað.

Kröfu FME hafnað

Samdægurs og Kjarninn birti umrædda skýrslu PwC um Sparisjóðinn í Keflavík fór Fjármálaeftirlitið þess á leit við Kjarnann að skýrslan yrði tekin úr birtingu á heimasíðu miðilsins og einungis yrðu birtir þeir hlutar skýrslunnar sem þegar höfðu verið gerðir opinberir af hálfu Fjármálaeftirlitsins, það er efnisyfirlit og inngangur skýrslunnar. Í skýrslunni væri að finna mikið af persónugreinanlegum upplýsingum um einstaka viðskiptavini sparisjóðsins sem Kjarninn hefði ákveðið að birta án þess að gera upplýsingarnar ópersónugreinanlegar. Vandséð væri þörf almennings á að hafa aðgang að slíkum upplýsingum sem gætu haft þau áhrif að særa og meiða fjölda einstaklinga.

Kjarninn hafnaði beiðni FME um að taka skýrslu PwC úr birtingu og telur að upplýsingarnar sem þar sé að finna séu sambærilegar þeim sem var að finna í skýrslu Rannsóknarnefndar Alþingis. Því sé skýrt fordæmi fyrir birtingu slíkra upplýsinga. Í svari Kjarnans við bréfi FME sagði jafnframt: „Fyrir forvitnissakir væri ágætt að fá að vita af hverju FME telur sig hafa það hlutverk að gæta hagsmuna þeirra einstaklinga sem eftirlitið telur að geti orðið sárt eða meitt vegna birtingu skýrslunnar. Getur FME enn fremur vísað til heimildar fyrir þeirri kröfu sem sett var fram í upphaflega póstinum?“

FME ítrekaði síðar beiðni sína með öðrum tölvupósti. Þar segir að Fjármálaeftirlitið hafi ekki getað orðið við ítrekuðum óskum um birtingu skýrslunnar, vegna álits úrskurðarnefndar um upplýsingamál um að í henni væri slíkt magn trúnaðarupplýsinga að ekki hafi einu sinni verið hægt að afmá þá hluta sem innihéldu slíkar upplýsingar. Þá sagði orðrétt í síðari tölvupósti FME til Kjarnans: „Þá hefur Fjármálaeftirlitið eftirlit með að lögum um fjármálaefyrirtæki nr. 161/2002 sé fylgt og því að rannsaka hvort 58. gr. laganna um bankaleynd hafi verið brotin. Brot gegn ákvæðinu getur varðað stjórnvaldssektum eða, ef sakir eru miklar, sektum eða fangelsi. Þá varðar það við almenn hegningarlög að skýra opinberlega frá einkamálefnum annars manns, án þess að nægar ástæður séu fyrir hendi er réttlæti verknáðinn.“

Í Kjarnanum 22. ágúst

Kjarninn fjallaði ítarlega um skýrslu PwC síðasta fimmtudag og birti hana í heild sinni á vefnum. Hún er enn aðgengileg ef smellt er á gula hnappinn hér að neðan.

Smelltu til að
sækja skýrsluna

Jafnvel þó að Kjarninn fallist á að í skýrslunni sé að finna upplýsingar sem séu bundnar þagnarskyldu telur Kjarninn að sú þagnarskylda sé bundin við þá aðila sem starfs síns vegna meðhöndli slíkar upplýsingar. Með engu móti sé hægt að líta svo á að viðtakendur slíkra upplýsinga séu bundnir af þeirri þagnarskyldu að viðlagðri refsingu. Skýrt dæmi um þetta er tilraunir FME til að fá blaðamenn ákærða sem fjölluðu um lánabók Kaupþings. Þeim tilraunum var hafnað af yfirvöldum, enda var með þeim gengið allt of langt gegn tjáningarfrelsi blaðamanna.

Kjarninn telur jafnframt að hann sé ekki bundinn af úrskurði úrskurðarnefndar um upplýsingamál þar sem hann hafi ekki verið aðili að þeim úrskurði, sér í lagi þar sem Kjarninn hafi þegar þær upplýsingar undir höndum sem þar var krafist. Varðandi ásakanir FME um að Kjarninn kunni að hafa brotið hegningarlög með birtingu leyniskýrslu PwC segir í svarbréfi Kjarnans til FME: „*Hins vegar lítur Kjarninn það mjög alvarlegum augum ef fulltrúi eftirlitsaðilans FME lítur svo á að Kjarninn eða starfsmenn hans hafi brotið hegningarlög, enda felst í slíku gríðarlega alvarleg ásökun. Kjarninn telur svo ekki vera en óskar hins vegar eftir því að FME upplýsi hvaða greinar almennra hegningarlaga stofnunin telur að Kjarninn hafi brotið. Þar að auki óskar Kjarninn eftir því að fá upplýsingar um hvar fyrirfinnst sú skylda FME að gæta að því að ákvæði hegningarlaga séu ekki brotin gegn einstaklingum.*“

Engin frekari samskipti hafa átt sér stað milli Kjarnans og FME og er skýrsla PwC enn aðgengileg á heimasíðu Kjarnans. Kjarninn er þeirrar skoðunar að skýrslan eigi erindi við almenning, enda er áætlaður kostnaður ríkissjóðs vegna falls Sparisjóðsins í Keflavík um 26 milljarðar króna.

Hafa beðið eftir að sjá skýrsluna í tvö ár

Hjálmar Styrkársson, stjórnarmaður í Samtökum stofnfjáreigenda í Sparisjóðnum í Keflavík, fagnar því að leyniskýrsla PwC um sparisjóðinn sé nú öllum aðgengileg. „Við erum búin að bíða eftir því að fá að sjá þessa skýrslu í tvö ár. Okkur ofbýður framganga stjórnarmanna og starfsmanna sjóðsins, og

Hjálmar Styrkársson
Stjórnarmaður í Samtökum
stofnfjáreigenda í Spari-
sjóðnum í Keflavík.

himinháar greiðslur í séreignasjóð lykilstarfsmanna er utan við öll velsæmismörk. Við vissum að skýrsla PwC væri svört en okkur óraði ekki fyrir því að lestur hennar yrði svona óhugnanlegur,” segir Hjálmar.

„Það er hryggilegt hvernig þessir menn hafa brugðist trausti þeirra sem héldu að þetta væri sómafyrirtæki og lögðu fjármuni í það,” segir Hjálmar og vísar þar til stofnfjárukningar árið 2007, þegar Sparisjóður Húnaþings og Stranda og Sparisjóður Vestfirðinga sameinuðust undir merkjum Sparisjóðsins í Keflavík. Landsbankinn felldi niður persónulegar ábyrgðir stofnfjáreigenda sem tóku lán fyrir stofnfjárukningunni á sínum tíma en þeir sem notuðu sparnað sinn til að kaupa stofnfé sitja eftir með sárt ennið.

„Ef manni hefði dottið í hug hvers konar vinnubrögð voru stunduð í sparisjóðnum hefði náttúrulega enginn tekið þátt í þessari stofnfjárukningu. Ég var einn þeirra fyrstu sem vöruðu við því að sjóð-

urinn stefndi í óefni, en staða sjóðsins hefur verið mun verri en ég gerði mér í hugarlund,” segir Hjálmar Styrkársson.

Einhvern þarf að draga til ábyrgðar

Enn er beðið skýrslu Rannsóknarnefndar Alþingis um rannsókn á orsökum og falli sparisjóðanna. Vinna við skýrsluna hefur dregist úr hófi fram, bæði vegna umfangs verkefnisins og samstarfsörðugleika innan rannsóknarnefndarinnar sem urðu til þess að formaður hennar, Sigríður Ingvarsdóttir héraðsdómari, baðst lausnar og nýr formaður var skipaður, Hrannar Már S. Hafberg lögfræðingur. Enn hefur ekki verið tilkynnt hvenær skýrslan verður kynnt.

Hjálmar Styrkársson segir stofnfjáreigendur í Sparisjóðnum í Keflavík bíða stóru sparisjóðaskýrslunnar. „Við

Smelltu til að sjá verkefni sparisjóðanefndarinnar

biðum þess sem þar verður að finna varðandi Sparisjóðinn í Keflavík. Með hliðsjón af því og þessari PwC-skýrslu munum við að sjálfsögðu leita réttar okkar. Við verðum ekki í rónni fyrr en þeir sem stjórnðu sparisjóðnum verða dregnir til ábyrgðar. Okkur var tjáð fyrir löngu að mál tengd sparisjóðnum væru til rannsóknar hjá Sérstökum saksóknara en síðan þá hefur lítið gerst. Mögulega er hann líka að biða eftir stóru sparisjóðaskýrslunni.“

Hjálmar segir mikla reiði á meðal stofnfjáreigenda. „Við viljum bara að hið sanna komi í ljós og þeir sem misnotuðu aðstöðu sína hjá sjóðnum verði látnir sæta ábyrgð á falli hans, sem hefur haft alvarlegar fjárhagslegar afleiðingar fyrir mjög marga.“

Sérstakur saksóknari rannsakar möguleg umboðssvik

Embætti Sérstaks saksóknara hefur haft skýrslu PwC undir höndum frá því að fjölmiðlar fluttu fréttir úr henni á síðasta ári. Skýrslan kemur inn á nokkur mál sem embættið hefur haft til meðferðar.

Fjármálaeftirlitið hafði rannsakað málefni Sparisjóðsins í Keflavík um nokkuð langt skeið, meðal annars vegna grunnsemda um að lánveitingar sjóðsins, án fullnægjandi trygginga, til einstaklinga og lögaðila gætu verið umboðssvik samkvæmt hegningarlögum. Við slíku broti getur legið allt að sex ára fangelsi. Í rannsókn FME var meðal annars skoðað hvort Geirmundur Kristinsson, fyrrverandi sparisjóðsstjóri, hefði farið út fyrir heimildir sínar og umboð í starfi.

FME hætti rannsóknum á öllum málum sem gætu flokkast sem hrunmál um síðustu áramót. Þá var einhverjum málum, sem ekki höfðu verið rannsökuð í þaua, velt yfir til embættis Sérstaks saksóknara. Heimildir Kjarnans herma að á meðal þeirra mála hafi verið fjölmörg mál tengd Sparisjóðnum í Keflavík.

Þrýstihópalýðræði

Undirskriftasafnanir eru sífellt algengari leið til að þrýsta á um þjóðfélagsbreytingar. Tugþúsundir fylkja sér að baki einstökum málum og krefjast breytinga í krafti fjöldans.

Þjóðaratkvæðagreiðslur eru sögulega ekki stór hluti af lýðræðishefð Íslendinga. Líkt og flestallar aðrar vestrænar þjóðir völdu Íslendingar að setja á fót fulltrúalýðræði þar sem kjörnum fulltrúum var falin ákvörðunartaka fyrir hönd þjóðarinnar. Í kjölfar upplýsingabyltingarinnar sem varð samhlíða útbreiðslu internetsins jókst aðgengi almennra borgara að upplýsingum og geta þeirra til að taka upplýstar og vel ígrundaðar ákvarðanir sömuleiðis.

Í stjórnarskrá Íslands er ákvæði um málskotsrétt forseta. Ákvæðið, sem oft hefur verið kallað öryggisventill þjóðarviljans, virkar þannig að sitjandi forseti getur synjað lögum um undirskrift og vísað þeim þannig til þjóðaratkvæðagreiðslu. Fyrstu 60 árin eftir sjálfstæði Íslendinga var málskotsrétturinn ónýttur. Í raun má segja að einungis einu sinni á því tímabili hafi myndast mikill þrýstingur á sitjandi forseta að beita honum.

Þrýst á forseta vegna EES

Árið 1992 tók stjórnarandstaðan á Alþingi sig saman og lagði fram þingsályktunartillögu um að aðild Íslands að Evrópska efnahagssvæðinu (EES) yrði borin undir þjóðaratkvæði. Flutningsmenn tillögunnar voru Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, Steingrímur Hermannsson, Ólafur Ragnar Grímsson, Kristín Einarsdóttir, Páll Pétursson og Ragnar Arnalds.

Sumarið áður, 1991, hafði verið hrint af stað undirskrifta-söfnun á landsvísi gegn aðild að EES. Þegar undirskriftirnar voru afhentar þáverandi forseta Alþingis, Salome Þorkelsdóttur, rúmu ári síðar höfðu safnast um 34 þúsund. Þetta var fyrir tíma internetsins og því voru allar undirskriftirnar handskrifaðar. Þær breyttu því þó ekki að þingið samþykkti aðildina og sneru andófsmenn hennar sér að þáverandi forseta Íslands, Vigdís Finnbogadóttur. Eftir umhugsunarfrest ákvað Vigdís að beita ekki málskotsréttinum. Í grein eftir Baldur Þórhalls-son, sem birtist í bókinni „Evrópustefna íslenskra stjórnvalda: Stefnumótun, átök og afleiðingar“, kom fram að Vigdís taldi sig hafa átt gríðarlega erfitt með að fara gegn þjóðkjörnu þingi.

Smelltu til að lesa yfirlýsingu forsetans þegar hann neitaði að skrifa undir fjölmiðlalögin

Allt breytist með Ólafi Ragnari

Árið 1996 var Ólafur Ragnar Grímsson kjörinn forseti. Á svipuðum tíma var netnotkun að verða almenn og samhliða varð auðveldara fyrir fólk sem hafði sameiginlega skoðun á ákveðnum málum að ná saman og mynda fylkingar. Í maí 2004 reyndi í fyrsta sinn af alvöru á það hvort Ólafur Ragnar myndi nota málskotsréttinn. Þá safnaði félagsskapur sem kallaði sig Fjölmiðlasambandið 31.752 undirskriftum á tólf dögum. Hópurinn vildi að Ólafur Ragnar neitaði að undirrita lög um fjölmiðla sem Alþingi hafði skömmu áður samþykkt, en þau takmörkuðu eignarhald á fjölmiðlum þannig að enginn mætti eiga meira en fjórðungshlut í slíkum rekstri.

Annar dag júnímánaðar boðaði forsetinn til blaðamanna-fundar á Bessastöðum og tilkynnti að hann hefði ákveðið að staðfesta ekki lögin. Í yfirlýsingu Ólafs Ragnars kom meðal annars fram að „því miður hefur skort á samhljóminn sem þarf að vera milli þings og þjóðar í svo mikilvægu máli. Fjölmiðlar eru sá hornsteinn í lýðræðisskipan og menningu okkar Íslendinga að ekki er farsælt að varanlega verði djúp gjá milli þingvilja og þjóðarvilja. Slíka gjá þarf að brúa“. Ríkisstjórn Davíðs Oddssonar dró lögin síðar til baka og lagði fram ný. Með því var komið í veg fyrir að málið færi í þjóðar- atkvæðagreiðslu.

Doði á útrásarárunum

Undirskriftasafnanir um ákveðnar þjóðfélagsbreytingar urðu ekkert sérlega margar næstu árin, þrátt fyrir sett fordæmi. Doði sem fylgdi ímyndaðri velsæld útrásarárunna spilaði þar stórt hlutverk. Undirliggjandi var tilfinning um að Ísland væri bara hársbreidd frá því að verða ríkasta og besta land í heimi.

Sú undirskriftasöfnun sem vakti mesta athygli á þessum tíma var áskorun á dagblaðið DV að breyta ritstjórnarstefnu sinni. Undir áskorunina, sem hrint var af stað í janúar 2006, skrifuðu 32 þúsund Íslendingar á tveimur dögum. Undirskriftasöfnunin var hafin í kjölfar þess að barna-níðingur svipti sig lífi eftir umfjöllun DV um brot hans og

BÚIÐ AÐ LOKA SKRIFSTOFU JÁ ÍSLAND

Tveimur undirskriftasöfnunum sem snúa að viðræðum við Evrópu-sambandið (ESB) hefur verið komið á fót á þessu ári. Aðildarsinnar settu af stað herferð sem köllum var „Klárúm dæmið“ og átti að þrýsta á að viðræður við ESB yrðu kláraðar. Rúmlega 16 þúsund manns höfðu skrifað undir þann lista í byrjun þessarar viku. Andstæðingar aðildar settu líka í gang lista gegn því að ljúka viðræðunum. Tæplega 13 þúsund manns hafa ritað nafn sitt á hann.

Baráttan með og á móti aðild að Evrópusambandinu hefur ekki

einungis farið fram með undirskrifta-söfnunum. Sterk samtök voru líka sett upp á hvorum enda deilunnar sem hafa barist hart fyrir sínum málstað. Skrifstofu samtaka aðildarsinna, Já Ísland, hefur nú verið lokað vegna skorts á fjármagni til að reka hana og starfsfólki hennar verið sagt upp. Heimssýn, hreyfing sjálfstæðissinna í Evrópumálum, sem barist hefur gegn aðild, er hins vegar enn starfandi af fullum krafti og rekur harðan áróður fyrir því að umsóknarferli verði hætt algjörlega.

leiddi hún til þess að þáverandi ritstjórar DV, Jónas Kristjánsson og Mikael Torfason, sögðu af sér.

Hrunið hrinti af stað byltingu

Eftir hrunið sem varð haustið 2008, búsáhaldabyltinguna sem fylgdi og háværar kröfur um breytta stjórnarhætti hafa undirskriftasafnanir notið aukinna vinsælda sem tól til að þrýsta á um breytingar. Strax í október 2008 var sett á fót söfnun með kröfu um þingkosningar. Á nokkurra mánaða tímabili skrifuðu á sjöunda þúsund manns undir hana. Kosningar fóru síðan fram vorið 2009 og skömmu síðar var tilkynnt að Ísland hefði náð samkomulagi í hinni svokölluðu Icesave-deilu.

Ríkisábyrgð á lögum þess efnis var samþykkt um haustið og Ólafur Ragnar skrifaði undir þau í byrjun september. Þá höfðu um tíu þúsund manns þegar skrifað undir áskorun til hans um að gera það ekki. Málið hlaut þó ekki brautargengi og samkomulag, sem í daglegu tali er oftast kallað Icesave II, var samþykkt á Alþingi í lok árs 2009. Hinn 5. janúar 2010 beitti Ólafur Ragnar málskotsréttinum í annað sinn og synjaði lögnum staðfestingar. Í rökstuðningi fyrir þeim

Smelltu til að lesa yfirlýsingu Ólafs Ragnars þegar hann neitaði að skrifa undir Icesave II

TÍU PRÓSENT ÁTTU AÐ TRYGGJA ÞJÓÐARATKVÆÐI

Hinn 20. október 2012 var kosið um hvort ýmsar tillögur stjórnlagaráðs ættu að verða lagðar til grundvallar frumvarpi að nýrri stjórnarskrá. Ein spurninganna sem þar voru undir var eftirfarandi: „Vilt þú að í nýrri stjórnarskrá verði ákvæði um að tiltekið hlutfall kosningabærra manna geti krafist þess að mál fari í þjóðaratkvæðagreiðslu?“ Tæplega 2/3 þeirra 72.523 manna sem svöruðu þessari spurningu gerðu það játandi. Í henni var ekki tiltekið hvaða hlutfall ætti að vera um að ræða.

Það var hins vegar gert í tillögum stjórnlagaráðs. Í 65. grein þess frumvarps sem ráðið vildi

leggja fram er fjallað um málskotsrétt þjóðarinnar.

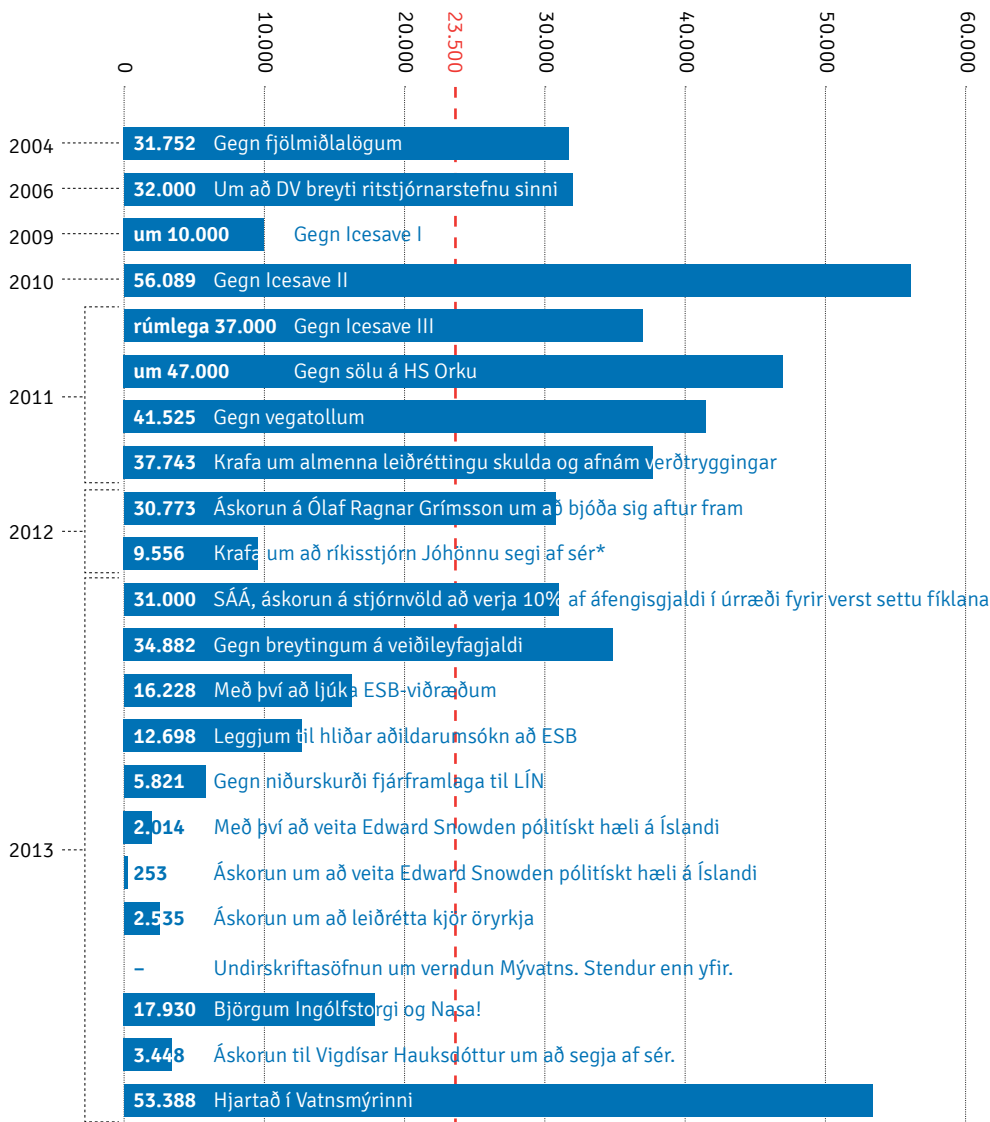
Þar stendur: „Tíu af hundraði kjósenda geta krafist þjóðaratkvæðis um lög sem Alþingi hefur samþykkt. Kröfuna ber að leggja fram innan þriggja mánaða frá samþykkt laganna. Lögin falla úr gildi, ef kjósendur hafna þeim, en annars halda þau gildi sínu. Alþingi getur þó ákveðið að fella lögin úr gildi áður en til þjóðaratkvæðis kemur.“

Kosningabærir Íslendingar voru 235 þúsund árið 2012. Það hefði því þurft um 23.500 manns til að knýja á um þjóðaratkvæðagreiðslu ef tillögur stjórnlagaráðs hefðu orðið að veruleika.

gjörningi vísaði hann meðal annars til þess að honum hefðu verið afhentar undirskriftir um 56 þúsund manns sem hefðu skorað á hann að taka þessa ákvörðun. Forsetinn sagði hafa látið framkvæma stikkprufur úr listanum, enda hafði komið fram gagnrýni á að bæði Mikki mús og Andrés önd væru á honum. Í þjóðaratkvæðagreiðslunni sem fylgdi á eftir, þeirri fyrstu í lýðveldissögunni eftir beitingu málskotsréttar forseta, höfnuðu 93,2 prósent kjósenda samningnum.

Undirskriftaherferðir síðustu ára

Samkvæmt hugmyndum stjórnlagaráðs eiga 10% atkvæðabærra manna að geta knúið á um þjóðaratkvæðagreiðslu um einstaka mál. Það eru um það bil 23.500 manns.

*Söfnunin hefur verið fjarlægð af netinu. Súluiritið vísar til stöðu hennar samkvæmt síðustu fréttum í fjölmiðlum.

Smelltu til að lesa yfirlýsingu
Ólafs Ragnars þegar
hann neitaði að skrifa undir
Icesave III

Smelltu til að horfa á ræðu
forsetans þegar hann neitaði
að skrifa undir Icesave III

Tæpu ári eftir að Icesave II var afgreitt náði ný samninga- nefnd, undir forystu bandaríska lögmannsins Lee Buchheit, nýjum samningi sem þótti mun álitlegri. Andstaðan í sam- félaginu gegn því að semja um Icesave, sama hversu góður samningur lá á borðinu, var þó áfram víðtæk. Enn var hlaðið í undirskriftasöfnun og í þetta sinn söfnuðust rúmlega 37 þúsund undirskriftir. Forsetinn neitaði aftur að skrifa undir og bar fyrir sig að þjóðin hefði farið með löggjafarvaldið í þessu máli ásamt Alþingi.

Sprenning á undanförnum tveimur árum

Á síðustu rúmu tveimur árum hefur undirskriftasöfnunum fjölgað gríðarlega. Í janúar 2011 var blásið til slíkrar gegn sölu á HS Orku til kanadíska fyrirtækisins Magma. Þegar hún var yfirstaðin höfðu rúmlega 47 þúsund manns skrifað undir. Skömmu síðar skráðu 41.525 sig í söfnun á vegum Félags íslenskra bifreiðaeigenda þar sem hugmyndum um vegatolla á þjóðvegi var mótmælt. Á svipuðum tíma skiluðu Hagsmunasamtök heimilanna Alþingi inn 37.743 undir- skriftum. Yfirskrift þeirrar söfnunar var: „Í nafni almanna- hagsmuna krefjumst við undirrituð almennra og réttláttra leiðréttinga á stökkbreyttum lánnum heimilanna og afnáms verðtryggingar.“ Í apríl sama ár var reynt að hrinda af stað söfnun gegn nýjum fjölmiðlalögum. Einungis fjögur þúsund manns skrifuðu undir hana áður en lögín voru samþykkt á Alþingi.

Í aðdraganda forsetakosninganna 2012 tók hópur manna sig saman og hóf undirskriftasöfnun til að skora á Ólaf Ragnar Grímsson að bjóða sig fram aftur. Alls skrifuðu 30.773 undir og Ólafur Ragnar gaf sig. Þegar hann tilkynnti þessa ákvörðun sína sagði hann í samtali við Morgunblaðið að „höfðað [hefði verið] með mjög skýrum hætti til mín um það að ég geti nánast ekki leyft mér að að fara af vettvangi við þessar aðstæður“. Því er ljóst að í þessu samhengi, þar sem skorað var á hann, voru rúmlega 30 þúsund undirskriftir staðfesting á því að höfðað væri til forsetans með mjög skýrum hætti. Síðar á árinu var ráðist í undirskriftasöfnun

UPPSÖGN ÞÓRHALLS JÓSEPSSONAR

Á milli Icesave-undirskriftasafnana var farið af stað með eina mjög sérstaka þar sem starfsháttum stjórnenda RÚV ohf. var mótmælt. Kveikjan að þeirri söfnun var uppsögn fréttamannsins Þórhalls Jósepssonar í nóvember 2010 vegna trúnaðarbrosts. Ástæðan var sú að hann hafði verið að skrifa bók um

Árna M. Mathiesen, fyrrverandi fjármálaráðherra, mánuðum saman án þess að yfirmenn hans vissu af því. Forsvarsmenn undirskriftasöfnunarinnar sökuðu Pál Magnússon útvarpsstjóra og Óðin Jónsson fréttastjóra um „skoðanakúgun undir yfirskinu hlutleysis“. Söfnunin gekk illa og var hætt.

til að hvetja Jóhönnu Sigurðardóttur, þáverandi forsætisráðherra, til að biðjast lausnar fyrir ráðuneyti sitt. Í byrjun júní það ár höfðu 9.556 manns ritað undir þá kröfu.

Öll met slegin

Á þessu ári hefur fjöldi undirskriftasafnanna þó náð nýjum hæðum. Stutt leit á netinu sýndi að það sem af er ári hefur verið safnað undirskriftum um verndun Mývatns (stendur enn yfir), gegn niðurskurði fjárframlaga til LÍN (5.821) og með því að veita Edward Snowden pólitískt hæli á Íslandi (2.014). Þá eru ótaldar ýmsar safnanir um að flýta hinum og þessum samgönguframkvæmdunum, til stuðnings atvinnulausum (22), gegn því að íslenskum börnum verði skilað til erlends forráðaforeldris (2.391), til stuðnings Priyönku (1.060) og fyrir björgun Ingólfstorgs og NASA (tæplega 18 þúsund). Fyrir skemmstu bættist síðan við áskorun á Vigdís Hauksdóttur um að segja af sér (3.448), eftir að hafa, að því er virtist, hótað að skerða fjárframlög til RÚV vegna þess að fréttaflytningur þess var henni ekki að skapi.

Þrjár safnanir hafa hins vegar vakið mesta athygli og náð flestum undirskriftum, þótt þær hafi enn sem komið er ekki skilað neinum tilfínanlegum árangri. Sú fyrsta var söfnun SÁÁ vegna áskorunar á stjórnvöld um að verja tíu prósentum af áfengisgjaldi til að byggja upp úrræði fyrir verst settu áfengis- og vímuefnasjúklingana og fleiri tilgreind úrræði sem heyra undir sama málaflokk. Í júní afhentu samtökin

Smelltu til að lesa um það þegar forsetinn staðfesti lög um veiðigjald í júlí

um 31 þúsund undirskriftir. Önnur var áskorun á forseta Íslands um að synja lögum um breytingar á veiðileyfagjöldum um undirskrift. Í júlí 2013 voru forsetanum afhentar 34.882 undirskriftir vegna þessa. Það kom þó ekki í veg fyrir að hann skrifaði undir lög. Samstundis var sett af stað ný undirskriftasöfnun, sem bar nafnið „Áskorun til forseta Íslands um afsögn“ (1.668).

Priðja var undirskriftasöfnun sem fram fer á heimasíðunni www.lending.is og snýst um að halda flugvellinum í Vatnsmýri. Á mánudag höfðu 53.388 manns skrifað undir hana.

Ákvarðanir teknar með undirskriftalistum

Stjórnlagaráð, sem hafði það hlutverk að smíða tillögur að nýrri stjórnarskrá, setti fram viðmið um hlutfall kosningabærra manna sem þyrfti til að kalla fram þjóðaratkvæðagreiðslu. Það viðmið var tíu prósent kosningabærra manna, sem eru um 23.500 manns. Ef þetta viðmið væri í stjórnarskrá væri því nóg að gera hjá íslenskum almenningi að kjósa yfir sig þjóðfélagsbreytingar, að kjósa um eignarhald á fyrirtækjum, um flugvelli og alls kyns mál sem annaðhvort skuldbinda ríkissjóðs til fjárútláta eða skikka hann til að gefa frá sér tekjur. Frá ársbyrjun 2010 hefði íslenskur almenningur kosið um Icesave II, Icesave III, sölu á HS Orku, vegatolla, almenna skuldaniðurfellingu og afnám verðtryggingar, um að skuldbinda ríkissjóð til að eyða hluta áfengisgjalds til tilgreindra verkefna, um breytingar á veiðileyfagjaldi og um framtíð flugvallar í Vatnsmýrinni.

2000 kr. afsláttur af áskriftarkortum

Töfrar í Borgarleikhúsinu

Íslandsbanki og Valitor bjóða viðskiptavinum Íslandsbanka 2.000 kr. afslátt af áskriftarkortum Borgarleikhússins.

Hagstætt tækifæri til að upplifa töfra

Áskriftarkort gilda á fjórar sýningar að eigin vali:

- **Áskriftarkort á 11.900 kr.**
Almennt verð er 13.900 kr.
- **25 ára og yngri fá áskriftarkort á 7.000 kr.**
Almennt verð er 9.000 kr.

Leikárið er hafid

Í vændum er kröftugt og töfrandi leikár hjá Borgarleikhúsinu sem þú getur kynnt þér á www.borgarleikhus.is

Til að nýta tilboðið þarf að greiða með VISA eða MasterCard greiðslukorti frá Íslandsbanka eða Byr. Hægt er að hringja í Borgarleikhúsið í síma 568 8000 eða mæta í miðasöluna. Tilboðið gildir ekki í netsölu.

Góða skemmtun!

Við bjóðum
góða þjónustu

islandsbanki.is | Sími 440 4000

Íslandsbanki

Aleppo

Homs

Damaskus

SÝRLAND

Árás yfirvofandi

Bandaríkjaher er nú búinn undir árás á sýrlensk skotmörk og Bretar og Frakkar virðast tilbúnir að slást í hópinn. Öryggisráð Sameinuðu þjóðanna kom sér ekki saman um aðgerðir á fundi sínum í gær.

Tílefni mögulegrar hernaðaríhlutunar er efnavopnaárás í Ghouta í nágrenni höfuðborgarinnar Damaskus í síðustu viku. Samtökin Læknar án landamæra segja að 355 hafi látist í árásinni, sem hefur verið eignuð stjórnvöldum. Óhugnanlegar myndir og myndbönd virðast sýna að fólk í Ghouta hafi orðið fyrir eitrun vegna efnavopna og hafa vakið gríðarlega hörð viðbrögð.

Stjórnvöld í Sýrlandi neita því að hafa staðið fyrir efnavopnaárásinni og vilja að stjórnvöld í Bandaríkjunum sanni ásakanir þess efnis. Sameinuðu þjóðirnar (SP) reyna nú að halda áfram rannsókn sinni á notkun efnavopna í borgarastriðinu. Rannsóknin hefur tafist í vikunni vegna öryggismála að sögn SP, en í byrjun vikunnar var skotið á bílalest sérfræðinga stofnunarinnar. Stjórnvöld og uppreisnarmenn kenna hvort öðru um skotárásina. Rannsókninni var haldið áfram í gær.

Þegar fregnir bárust af málinu í síðustu viku var bent á að það væri mjög einkennilegt ef stjórnvöld hefðu notast við efnavopn einmitt þegar embættismenn SP væru staddir í landinu að rannsaka slíkar árásir. En þrátt fyrir staðfasta neitun hafa sýrlensk stjórnvöld ekki getað gefið aðra trúverðuga skýringu á því hvað hafi átt sér stað. Og það er erfitt að komast að því hvað raunverulega gerðist og hver ber ábyrgð á því, meðal annars hefur reynst erfitt að komast á staðinn til að kanna málið.

Miðað við yfirlýsingar stjórnámálanna virðist samt ekki ætlunin að bíða eftir því að atburðarásin skýrist, til dæmis með rannsókn SP. Þeir segja „lítinn vafa“ á því að stjórnvöld beri ábyrgð á árásinni. John Kerry, utanríkisráðherra Bandaríkjanna, sagði í byrjun vikunnar að óneitanlegar sannanir væru fyrir hendi um efnavopnaárás, sem væri líklega á ábyrgð stjórnvalda. David Cameron, forsætisráðherra Bret

Látin börn

Myndirnar og myndböndin af efnavopnaárásinni í Ghouta hafa vakið mikinn óhug. Myndefnið kemur frá uppreisnarmönnum, sem segja stjórnvöld hafa staðið fyrir árásinni.

MYND/AFP

Smelltu til að lesa
meira um sýrlenska
flóttamenn

lands, hefur kallað þingið saman til að kjósa í dag um viðbrögð ríkisins við málinu. Francois Hollande, forseti Frakklands, hefur sagt Frakka reiðubúna að refsa þeim sem hafi tekið ákvörðun um efnavopnaárás. Arababandalagið hefur einnig kennt sýrlenskum stjórnvöldum um árásina og kallað eftir því að allir sem hafi átt þátt í þessum „fyrirlitlega glæp fái sanngjörn réttarhöld eins og aðrir stríðsglæpamenn,“ samkvæmt yfirlýsingu bandalagsins.

Stjórnvöld í Sýrlandi segjast munu verjast utanaðkomandi árás af fullum krafti. „Við höfum burði til að verja okkur og við munum koma öllum á óvart,“ sagði Walid Moallem utanríkisráðherra við fréttamenn í Damaskus á þriðjudag. „Við munum verja okkur með öllum tiltækum ráðum. Ég vil

HLUTDRÆGIR FJÖLMIÐLAR

Patrick Cockburn blaðamaður er sérfræðingur í málefnum Mið-Austurlanda. Hann hefur dvalið í Sýrlandi og skrifað mikið um ástandið þar. Hann hefur meðal annars gagnrýnt fjölmiðla fyrir fréttaflutning af stríðinu, sem hann segir of oft taka stöðu með uppreisnarmönnum.

Lestu umfjöllun hans
um Sýrland

ekki segja meira en það,“ hafði AP-fréttastofan eftir honum á þriðjudag. Moallem líkti ásökunum Bandaríkjamanna nú við ásakanir þeirra um að göreyðingarvopn væri að finna í Írak áður en ráðist var inn þar árið 2003.

Blóðugt stríð

Borgarastríðið í Sýrlandi hefur nú geisað í tvö og hálf ár. Samkvæmt tölum SP höfðu yfir hundrað þúsund manns fallið frá upphafi stríðsins og fram í júní og nálgast fjöldi flóttamanna nú tvær milljónir. Til samanburðar er talið að 174 þúsund manns hafi látist í Írak undanfarin tíu ár. Í síðustu viku sögðu SP að fjöldi barna sem flúið hefði land vegna átakanna væri ein milljón. Þar af eru 740 þúsund börn ellefu ára og yngri. Eins og yfirleitt í stríðsátökum er það almenningur sem þjáist.

Uppreisnin í Sýrlandi var í byrjun hluti af arabíska vorinu en nú berjast þar vopnaðir hópar uppreisnarmanna gegn stjórnarhernum. Sumir telja að mismunandi hópar þeirra skipti hundruðum og séu jafnvel fleiri en þúsund. Uppreisnarmennirnir hafa barist með utanaðkomandi stuðningi, ekki síst frá Sádi-Arabíu, sem talið er að hafi útvegað 400 tonn af vopnum. Meðal uppreisnarmanna má finna ýmsa hópa, suma tengda Al-Kaída og öðrum hryðjuverkasamtökum. Sýrlensk stjórnvöld hafa líka sterka bandamenn, til að mynda Íran, Rússland og Hezbollah-samtökin. Bæði stjórnarherinn og uppreisnarmenn hafa gerst sek um voðaverk.

Efnavopn fylla mælinn

Barack Obama Bandaríkjaforseti lét hafa eftir sér fyrir rúmu ári að ef upp kæmist um notkun efnavopna gegn sýrlenskum borgurum yrði það tilefni til aðgerða. Þá væri gengið of langt. Heimurinn hræðist efnavopn og 189 ríki hafa skrifað undir alþjóðlegan samning, sem felur í sér að ríkin megi ekki eiga slík vopn. Sýrland er ekki aðili að þessum samningi en á hins vegar aðild að Genfarsamningnum um bann við notkun eiturefna, gass og sýkla í hernaði.

Tilgangurinn með árás á skotmörk í Sýrlandi er að

Herstöðvar Vesturlanda nærri Sýrlandi

Ríki á Vesturlöndum reka þó nokkrar herstöðvar í grennd við Sýrland. Þar eru Bandaríkin umsvifamest, með einar fjórar stöðvar við Persaflóa og fimm í löndunum við Miðjarðarhaf. Atlants-hafsbandalagið á fjórar stöðvar við Miðjarðarhaf og Bretar eiga þar þrjár.

TYRKLAND

SÝRLAND

ÍRAK

JÓRDANÍA

SÁDI-ARABÍA

ÍSRAEL

EGYPTALAND

KÝPUR

MIÐJARÐARHAF

Ítalía og Sikiley
NATO, Bandaríkin og
Bretland

Krít
NATO

Kafbátar

Vitað er að löndin þrjú eiga kafbáta einhvers staðar í Miðjarðarhafi.

Orrustuskip

Bandaríkin hafa fjögur orrustuskip á Miðjarðarhafi.

Beirút

LÍBANON

PALESTÍNA

Aleppo

Idlib

Aleppo (Halab)

Ar Raqqah

Hasaka

Lattakia

Hamah

Tartus

Homs

Stjórnarherinn í Sýrlandi

650 loftvarnavigi
1.000 rússneskar loftvarnaflaugar
365 orrustuþotur
2 freigátur

Homs

Damaskus

Damaskus

Dar'a

As Suwayda'

21. ágúst, Ghouta í Damaskus

Stjórnarher Assads forseta er talinn hafa beitt efnavopnum gegn uppreisnarmönnum. Hátt á annað þúsund manns féllu, þar á meðal hundruð barna.

Dragðu kortið í allar áttir til að sjá stöðuna umhverfis Sýrland

Orrustuskip

Fimmti floti Bandaríkjahers er staðsettur í Barein. USS Truman er á leið í Ómanflóa.

Barein og Katar
Bandaríkin

Jórdanía

Bandaríkin hafa F-16 orrustuþotur til taks í herstöð sinni í Jórdaníu auk 1.000 landgönguliða.

Djíbútí
Frakkland

Lestu meira um efnavopnavitneskju Bandaríkjamanna í Íraksstríðinu

skemma fyrir stjórnarhernum og gera stjórnvöldum erfitt fyrir að gera efnavopnaárásir. Líklegast er nú talið að eldflaugum verði skotið af bandarískum herskipum á Miðjarðarhafi. Margir efast um áhrifin af því að ráðast í takmarkaðar hernaðaraðgerðir. Árás gæti einfaldlega hert Bashar Assad forseta í aðgerðum sínum og ekki haft sérstök áhrif fyrir uppreisnarmenn. En takmarkaðar hernaðaraðgerðir hugsaðar til skamms tíma gætu hins vegar verið málamiðlun milli hernaðaryfirvalda, sem hafa varað við afskiptum af borgarastyrjöld, og Hvíta hússins, sem er staðráðið í að sýna að forsetinn standi við orð sín. Hvíta húsið segir hins vegar að aðgerðirnar snúist ekki um að koma Assad forseta frá völdum. Slíkar breytingar verði að koma til eftir pólitískum leiðum.

Bandaríkjastjórn hefur þó ekki alltaf verið hörð á því að notkun efnavopna réttlæti einhvers konar refsiaðgerðir. Tímaritið Foreign Policy hefur nú greint frá því að í stríðinu milli Íraks og Írans á níunda áratug síðustu aldar hafi Bandaríkjamenn vitað af víðtækri efnavopnanotkun Íraka og ekkert gert til að stöðva hana. Saddam Hussein og her hans notuðu efnavopn gegn íranska hernum og sínu eigin fólki í stórum stíl en Bandaríkjamenn héldu áfram að láta Írókum í té upplýsingar um staðsetningu herstöðva og hermanna. Svo virðist sem það sé ekki sama hver notar efnavopn eða hvenær, því tuttugu árum seinna voru ætluð efnavopn notuð sem ástæða fyrir Bandaríkjamenn til að ráðast inn í Írak.

Barack Obama hefur ekki verið að leita að ástæðu fyrir því að ráðast inn í Sýrland hingað til. Eftir erfiðar og að mörgu leyti mislukkaðar hernaðaraðgerðir í Írak og Afganistan er heldur ekki eins auðvelt að afla slíku stuðnings. Ástandið í Sýrlandi er enn fremur mjög viðkvæmt og hvort sem Assad forseti heldur völdum eða uppreisnarmenn ná þeim á endanum getur það haft neikvæðar afleiðingar fyrir Bandaríkin. Harðlínuuppreisnarmenn eru ekki líklegir til þess að styðja Bandaríkjamenn, jafnvel þótt þeir myndu ráðast á stjórnarherinn. Þar að auki spá einhverjir því að árás á Sýrland gæti orðið upphafið að stærra stríði í Mið-Aust

Lestu meira um stríðið
um olíuna

urlöndum. Íranir og Rússar hafa til dæmis varað sterklega við afskiptum af Sýrlandi og telja líklegt að þau myndu leiða til ójafnvægis og glundroða á öllu svæðinu í kring. Það gæti ekki síst haft neikvæð áhrif á Ísraela, eina helstu bandamenn Bandaríkjanna, þar sem fregnir bárust af því í gær að eftirspurn eftir gasgrímum hefði margfaldast.

Olían

Flóttamannastraumurinn út úr Sýrlandi hefur verið stöðugur undanfarin misseri en undanfarið hefur einna mest borið á flótta sýrlenskra Kúrda yfir til Íraks. Tugir þúsunda hafa flúið þangað á síðustu dögum en fréttir herma að harðir bardagar geisi milli þungvopnaðra Kúrda og málaliða tengdra Al-Kaída um yfirráð yfir olíubrunnum sem er að finna í norðausturhluta Sýrlands. Leiðtogi sýrlenskra Kúrda sagði í viðtali við The Independent að stjórnarherinn hefði hörfað frá svæðinu fyrir ári í tilraun til að fá fólk þar í lið með sér, með þessum afleiðingum. Lítið hefur verið fjallað um bardagana sem geisað hafa á þessu fremur afskekktu svæði í landinu. Mögulegur hernaður vesturveldanna hefur þó haft áhrif á olíuverð um allan heim undanfarna daga þrátt fyrir að Sýrland sé ekki meðal stærstu olíuframleiðenda heimsins. Aðallega er óttast um stöðugleikann í Mið-Austurlöndum, þaðan sem þriðjungur olíu heimsins kemur.

Þá hefur breska blaðið The Telegraph staðhæft að stjórnvöld í Sáði-Arabíu hafi boðið kollegum sínum í Rússlandi samvinnu á olíumörkuðum ef þeir síðarnefndu hætti stuðningi við forseta Sýrlands. Að [sögn blaðsins](#) á samvinnan að fela í sér að hagsmunir Rússa í olíuvinnslu verði tryggðir og að flotastöð Rússa í Sýrlandi verði varin jafnvel þótt Assad fari frá völdum. Upphaflega var sagt frá þessu í rússneskum og síðan líbönskum fjölmiðlum.

Hlutverk SP og möguleikinn á friðarviðræðum

Lakhdar Brahimi, sérstakur erindreki SP í málefnum Sýrlands, sagði í gær að samþykki öryggisráðsins væri nauðsynlegt áður en farið væri í hernaðaraðgerðir. Ban Ki-moon,

frankvæmdastjóri SP, hefur beðið um að sérfræðingar stofnunarinnar í Sýrlandi fái meiri tíma til að rannsaka málið. Sérfræðingarnir hafi nú þegar safnað saman mikilvægum sýnum og tekið viðtöl við vitni og fórnarlömb efnavopnaárásarinnar. Hann vill að möguleikinn á pólitískri lausn verði reyndur til hlítar áður en ákvörðun verði tekin um hernað. Ban biðlaði til stríðandi fylkinga um að skoða friðarviðræður. „Hættið að berjast og byrjið að tala,“ sagði hann í fjölmiðlum í gær.

Öryggisráð Sameinuðu þjóðanna ræddi mögulegar hernaðaraðgerðir í Sýrlandi á fundi sínum í gærkvöldi að frumkvæði Breta. Rússar sögðu hins vegar að ljúka yrði rannsókninni á efnavopnaárásinni áður en nokkuð yrði ákveðið, en þeir og Kínverjar hafa áður beitt neitunarvaldi sínu í ráðinu þegar kemur að málefnum Sýrlands.

Efnavopnaárásin í síðustu viku færði athygli heimsins á nýjan leik til Sýrlands og gæti mögulega falið í sér tækifæri til að hefja loks friðarviðræðurnar sem Bandaríkjamenn og Rússar stungu upp á í maí síðastliðnum. Þessum viðræðum hefur sífellt verið frestað, meðal annars vegna þess að bæði uppreisnarmenn og stjórnvöld hafa haldið að þau gætu sigrað í stríðinu. Sérfræðingar hafa bent á að Assad Sýrlandsforseti hafi hleypt efnavopnasérfræðingum SP inn í landið nánast um leið og bandamenn hans Rússar og Kínverjar fóru fram á það, svo að mögulegt væri að fá hann að samningaborðinu með hjálp þessara ríkja. Hins vegar er erfitt fyrir sundraða hópa uppreisnarmanna að ákveða hverja eigi að senda að samningaborðinu. Mjög ólíklegt er að friðarviðræður verði langtímalausn í Sýrlandi en þær gætu mögulega leitt af sér einhvers konar vopnahlé og komið í veg fyrir að stríðið haldi áfram að stigmagnast.

Drengskaparheit um þagnarskyldu

EFNAHAGSMÁL

Pórður Snær Júlíusson
thordur@kjarninn.is

Smelltu til að lesa um
sérfræðingahópana tvo

Forsætisráðuneytið ætlar ekki að fara fram á að þrír sérfræðingar, sem eru forstöðumenn og framkvæmdastjórar eignastýringa eða einkabankaþjónustu, víki úr störfum sínum á meðan þeir sitja í sérfræðingahópum um skuldaniðurfellingar og afnám verðtryggingar sem ráðuneytið skipaði nýverið í. Meðlimir hópanna verða hins vegar látnir undirrita drengskaparheit um þagnarskyldu yfir því sem fram muni koma í starfi hópsins.

Hinn 16. ágúst síðastliðinn skipaði Sigmundur Davíð Gunnlaugsson forsætisráðherra tvo sérfræðingahópa. Annar hópurinn á að skila tillögum um höfuðstólslækkun verðtryggðra húsnæðislána og fjalla um mögulega galla svokallaðs leiðréttingsjóðs. Formaður þess hóps er dr. Sigurður Hannesson, stærðfræðingur og einn nánasti ráðgjafi Sigmundar Davíðs í efnahagsmálum. Þeir tveir stóðu meðal annars vaktina saman í Indefence-félagsskapnum, sem barðist hart gegn Icesave-samningunum á sínum tíma. Sigurður er líka framkvæmdastjóri eignastýringar MP banka, en bankinn er með um 70 milljarða króna í stýringu hjá sér. Til viðbótar keypti bankinn allt hlutafé í Íslenskum verðbréfum í maí síðastliðnum, en það fyrirtæki er með um 120 milljarða króna í stýringu hjá sér. Sameinað fyrirtækið verður í hópi þriggja stærstu fyrirtækja á Íslandi á sviði eignastýringar með um 190 milljarða króna í stýringu.

Fjárfesta í skuldabréfum

Í sérfræðingahópnum sem á að vinna að afnámi verðtryggingar af neytendalánum situr Valdimar Ármann, sjóðsstjóri hjá Gamma, meðal annarra. Gamma er rekstrarfélag ýmissa verðbréfasjóða og er með samtals um 27 milljarða króna í stýringu, meðal annars fyrir lífeyrissjóði, tryggingafélög, bankastofnanir, fyrirtæki, erlenda aðila og ýmsa einstaklinga. Í þeim hópi situr líka Iða Brá Benediktsdóttir, forstöðumaður Einkabankaþjónustu Arion banka. Markmið þeirrar þjónustu er að veita efnameiri einstaklingum, fyrirtækjum, sjóðum og stofnunum fjármálaþjónustu,

NÝR EFNAHAGSRÁÐGJAFI RÍKISSTJÓRNARINNAR

Benedikt Árnason, sem starfað hefur sem ráðgjafi hjá Samkeppnis- eftirlitinu, hefur verið ráðinn efnahagsráðgjafi ríkisstjórnarinnar og allra þeirra ráðgjafanefnda sem hún hefur skipað. Benedikt mun vinna í Samkeppniseftirlitinu út septembermánuð og í kjölfarið hefja störf sem efnahagsráðgjafi. Hann hefur unnið hjá eftirlitinu frá 1. nóvember 2010. Í kveðjubréfi sem Benedikt sendi sam-

starfsfólki sínu sagði hann: „...það áreiti og illa umtal sem óhjákvæmi- lega fylgir slíku starfi [efnahags- ráðgjafa] finnst mér ekki fýsilegt. Viðræður mínar síðustu vikur við forsætisráðuneytið og fjármálaráðu- neytið hafa hins vegar fært mér heim sanninn um hversu spennandi er að vinna í þeim óvenjulega krefjandi verkefnum sem nú bíða úrlausnar, svo sem afnám gjaldyfirshafna“.

meðal annars með kaupum á hluta- og skuldabréfum. Til að vera gjaldgengur í Einkabankaþjónustu Arion banka þarftu að setja að minnsta kosti tíu milljónir króna í stýringu. Þessir þrír aðilar stýra því allir starfsemi þar sem fjárfest er í skuldabréfum.

Margir leikendur á markaði, og starfsmenn annarra fjár- málafyrirtækja, eru mjög hissa, og jafnvel reiðir, yfir þessari stöðu. Þeim þykir augljóst að fjárfestar muni ekki sitja við sama borð né hafa sama aðgengi að upplýsingum þegar fulltrúar ákveðinna fjármálafyrirtækja sitja í hópunum. Þeir fulltrúar muni hafa innherjaupplýsingar er varða skulda- bréfamarkað. Þótt ekki sé tilefni til að ætla að umræddir aðilar nýti upplýsingarnar til að hjálpa fyrirtækjum sínum að hagnast skapi þessar aðstæður vantraust á markaði sem leiði til þess að viðskipti verði tortryggð.

FME sendi dreifibréf

Kjarninn sendi fyrirspurn á Fjármálaeftirlitið (FME) til að athuga hvort það hefði gert einhverjar athugasemdir við setu starfsmanna fjármálafyrirtækja í sérfræðingahópunum, hvort farið yrði fram á að þeir vikju úr sínum daglegu störf- um á meðan hóparnir störfuðu, og ef ekki, hvort viðskipti sem fyrirtækin sem þessir þrír aðilar starfa hjá yrðu vöktuð sérstaklega í ljósi þess að þeir myndu búa yfir mögulegum innherjaupplýsingum.

Smelltu til að lesa dreifibréf FME um reglur um meðferð innherja- upplýsinga og viðskipti innherja

Sigmundur Davíð Gunnlaugsson
Forsætisráðuneytið skipaði tvo sérfræðinga-
hópa um skuldavanda heimilanna um miðjan
mánuðinn, í samræmi við þingsályktun sem
samþykkt var á Alþingi í júní.

MYND/BIRGIR ÞÓR

SVAR ARION BANKA

Iðna Brá gegnir áfram stöðu forstöðumanns einkabankþjónustu Arion banka.

Að ósk forsætisráðuneytisins tók hún sæti í sérfræðingahópi um afnám verðtryggingar af neytendalánum. Verkefni hópsins er að útfæra afnám verðtryggingar nýrra neytendalána og koma með tillögur þar um. Verkefnið er á ábyrgð forsætisráðherra.

Um er að ræða ráðgefandi hóp sem á að koma með tillögur fyrir forsætisráðherra um afnám verðtryggingar nýrra neytendalána, en sérfræðingahópurinn fer ekki með ákvörðunarvald. Við gerum ekki ráð fyrir því að sérfræðingahópurinn muni hafa aðgang að trúnaðarupplýsingum í störfum

sínum. Þá er með öllu óvíst að hve miklu leyti forsætisráðherra og síðar Alþingi munu nýta sér tillögur hópsins, en frumvarp til lagabreytinga og meðferð þess verður vitaskuld opinbert.

Að undangenginni skoðun var það því niðurstaða bankans að þátttaka Iðna Brár í sérfræðingahópi forsætisráðherra myndi ekki valda hættu á hagsmunaárekstrum í störfum hennar fyrir bankann. Að sjálfsögðu mun Iðna Brá virða lög og reglur um hagsmunaárekstra og meðferð innherjaupplýsinga skyldu slíkar aðstæður koma upp og er hún meðvitund um þær hæfiskröfur sem bankinn gerir til hennar.

FME svaraði fyrirspurninni ekki beint. Í svari eftirlitsins segir að það hafi haldið námskeið fyrir stjórnvöld hinn 23. apríl síðastliðinn um meðferð innherjaupplýsinga. Í kjölfarið hafi FME sent stjórnvöldum dreifibréf þar sem tekið hafi verið á helstu atriðum málsins. Dreifibréfið er dagsett 20. júní 2013. Í því segir meðal annars: „Stjórnvöld bera ábyrgð á því að meta hvort eðli og umfang starfsemi þeirra gefi tilefni til þess að reglum um meðferð innherjaupplýsinga og viðskipti innherja skuli fylgt. Ef stjórnvald fær afhentar eða meðhöndlar innherjaupplýsingar reglulega í starfsemi sinni ber því að tilnefna regluvörð sem hefur umsjón með að fyrrgreindum reglum sé framfylgt. Fjármálaeftirlitið telur æskilegt að einn regluvörður verði tilnefndur fyrir hverja þá stjórnslueiningu sem fellur undir gildissvið reglnanna. Stafar það af því að ríkar kröfur eru gerðar til regluvarða um að þeir hafi góða yfirsýn yfir innherjaupplýsingar sem eru í umferð innan viðkomandi stjórnvalds og hafi ríkar aðgangsheimildir til að geta sinnt störfum sínum á tilhlýðilegan hátt.“

Þegar eftirlitið var spurt hvort slíkur regluvörður hefði verið skipaður vegna sérfræðingahópanna kom í ljós að FME hefur ekki gert athugun á tilnefningu regluvarða í stjórn

sýslunni eftir að dreifibréfið var sent út. Það hefur því ekki upplýsingar um hvort slíkur hafi verið tilnefndur í forsætisráðuneytinu. Kjarninn spurði FME líka hvort því hefðu borist einhverjar kvartanir frá öðrum fjármálafyrirtækjum en þeim sem ættu forstöðumenn eða framkvæmdastjóra í sérfræðingahópunum vegna setu þeirra. Eftirlitið svaraði því til að það tjáði sig ekki um kvartanir sem því hefðu borist.

Undirrita drengskaparheit

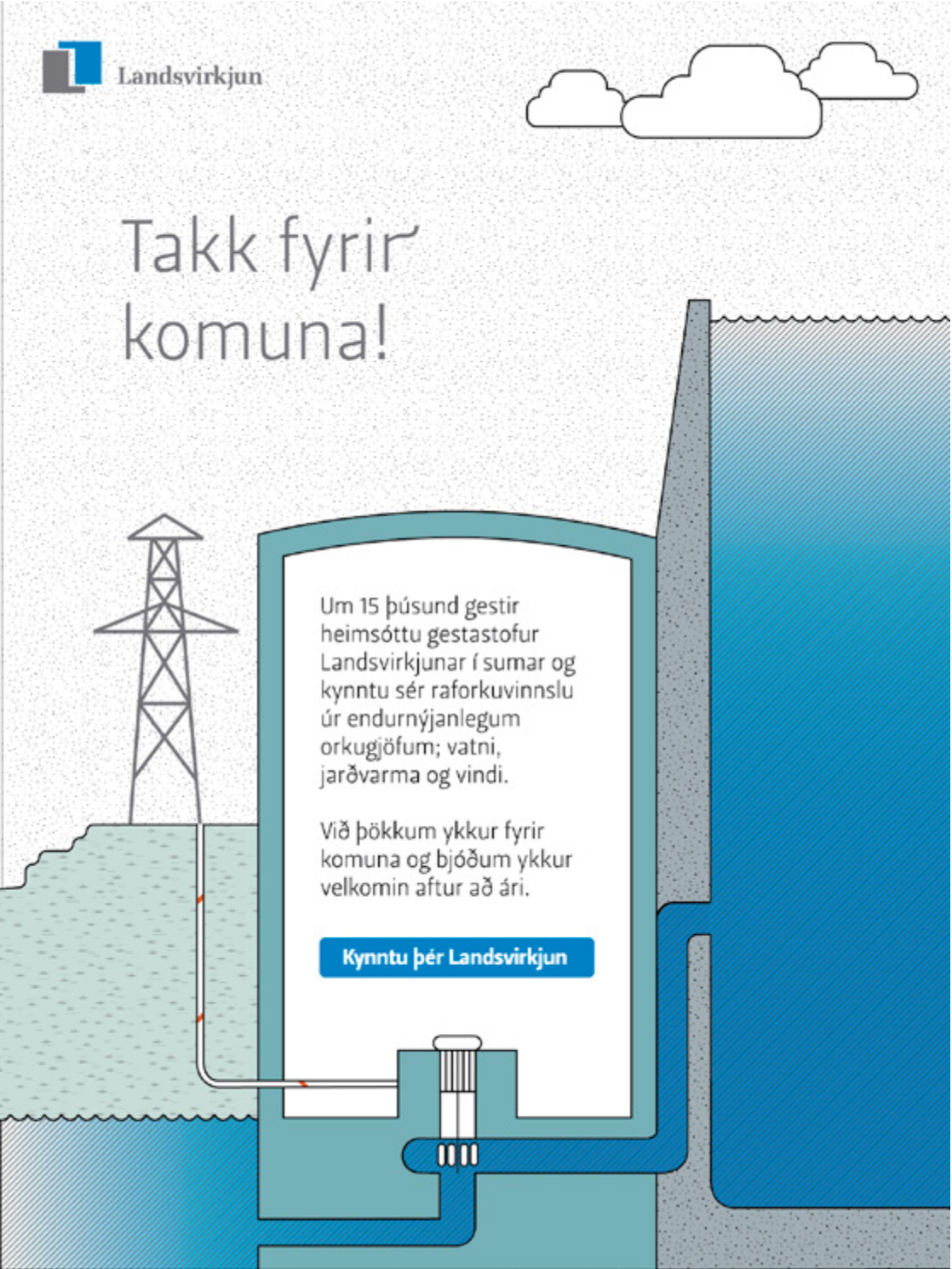
Kjarninn beindi einnig fyrirspurn um málið til Kauphallar Íslands. Í svari lögfræðings hennar kemur fram að ákvæði laga um verðbréfavíðskipti sem fjalli um meðferð innherjaupplýsinga og víðskipti innherja eigi við um aðila sem starfi innan opinberra stofnana jafnt sem aðra einstaklinga: „Stjórnvöld ættu því ávallt að gæta þess að starfsmenn séu upplýstir um hvaða skyldur og takmarkanir gilda um meðferð innherjaupplýsinga og víðskipti innherja.“

Forsætisráðuneytið, sem skipaði hópana tvo, segir að ekki hafi verið farið sérstaklega fram á það að hálfu þess að viðkomandi sérfræðingar vikju úr öðrum störfum á meðan á starfi hópanna stæði. „Meðlimir hópanna undirrita hins vegar drengskaparheit nú við upphaf starfs þeirra þar sem m.a. er kveðið á um þagnarskyldu um atriði sem þeir kunna að fá vitneskju um í starfi sínu fyrir hópana á meðan að hóparnir eru að störfum og eftir að þeir hafa lokið störfum. Einnig er sérstaklega áréttað í yfirlýsingunni að viðkomandi sé kunnugt um að meðlimir hópsins kunnir í starfi sínu að fá vitneskju um innherjaupplýsingar og teljist þar með innherjar.“

Kjarninn sendi líka fyrirspurn á þau fjármálafyrirtæki sem sérfræðingarnir þrír starfa hjá og spurði hvort þeir myndu gegna daglegum störfum sínum áfram á meðan starf hópanna stæði yfir. Í svari Arion banka kom fram að Iða Brá myndi áfram gegna stöðu forstöðumanns einkabankaþjónustu Arion banka. Svárið í heild sinni má sjá hér til hliðar. Valdimar Ármann sagðist ekki hafa skrifað undir neitt ennþá en vildi að öðru leyti ekki tjá sig um málið. Ekki hafði borist svar frá MP banka þegar Kjarninn kom út.

Takk fyrir komuna!

Um 15 þúsund gestir heimsóttu gestastofur Landsvirkjunar í sumar og kynntu sér raforkuvinnslu úr endurnýjanlegum orkugjöfum; vatni, jarðvarma og vindi.

Við þökkum ykkur fyrir komuna og bjóðum ykkur velkomin aftur að ári.

[Kynntu þér Landsvirkjun](#)

Rafmagnað ævintýri Tesla

BÍLAR
Magnús Halldórsson
magnush@kjarninn.is

Fyrsta útgáfan af Tesla Model S rafmagnsbílnum, sem vakið hefur mikla athygli alþjóðlega að undanfögnu, kom til landsins um síðustu helgi. Tólf bílar hafa þegar verið seldir hér á landi, en verðmiðinn er frá 12 milljónum króna. Það er Even hf. sem flytur bílana inn.

Tesla-fyrirtækið var stofnað árið 2003 og unnu þá verkfræðingar að því að búa til rafmagnsbíl sem hefði alla eiginleika venjulegs bíls sem gengi fyrir olíu, og helst gott betur. Tæpum fimm árum síðar kom Tesla Roadster á markað og strax í kynningum var honum vel tekið. Þrátt fyrir viðsjárverða tíma á mörkuðum þegar bíllinn var kynntur, og ekki síst í bílaiðnaðinum í Bandaríkjunum, byggðist upp mikill spenna meðal fjárfesta. Var þarna loksins kominn trúverðugur rafmagnsbíll fyrir venjulegt fólk? Viðbrögð fagtímarita í bílaiðnaði voru nær öll á eina leið; já. Tesla gæti verið bíllinn sem breytir bílaiðnaðinum varanlega.

Hefur styrkst verulega

Mikið vatn hefur runnið til sjávar frá því að fyrsti bíllinn kom fram. Mikil eftirspurn hefur verið eftir bílnum um allan heim en Elon Musk, forstjóri, stjórnarformaður og stofnandi Tesla, hefur lagt á það áherslu í viðtölum að fyrirtækið þurfi ekki að flýta sér. Bílarnir séu það góðir að enginn þurfi að óttast að þetta sé rafmagnsbíll sem ekki geti keppt við aðra bíla. Undanfarin misseri hefur Tesla styrkt stöðu sína verulega á bílamarkaði, ekki síst vegna góðra dóma í fagtímaritum og á bílasýningum. Þannig var Tesla Model S kjörinn bíll ársins fyrr á þessu ári hjá Motor Trend og í Consumer Report var talað um bílinn sem einfaldlega þann besta sem völ væri á.

Allt hefur þetta ýtt undir væntingar um að Tesla-bílarnir muni hafa mikil áhrif og ýta við risunum í bílaiðnaði þegar kemur að því að framleiða rafmagnsbíla. Enginn er enn kominn fram með eins spennandi rafmagnsbíl á markað og ljóst er að Tesla er með þó nokkuð forskot. Tesla Motors hefur þegar gert samninga um vélbúnað og rafhlöðutækni við stóra bílaframleiðendur, meðal annars Mercedes-Benz og Toyota, sem bæði eru meðal hluthafa í Tesla.

Tesla í tölum

NETTENGING
3G-tenging

MÆLABORÐ
17" snertiskjár

HRAÐI
Hámarkshraði:
210 km/klst.

EYÐSLA

Hver kílómetri kostar um 7% af hverjum eignum kílómetra á bensínbíl.

RAFHLÖÐUR

Drægni á einni hleðslu:
480 kílómetrar.

HRÖÐUN

5,6 sekúndur í 100
(4,4 sek. sportútgáfan).

ELON MUSK: HEILINN Á BAK VIÐ TESLA

Elon Musk er alinn upp í Suður-Afríku og hóf ungur að sinna ýmsum uppfinningum og frumkvöðlaverkefnum. Hann er drifinn áfram af hugsjóninni um að „láta drauma rætast“ eins og lýst var í grein í Wall Street Journal. Ferill Musks komst á mikið flug þegar hann seldi hugbúnaðarfyrirtæki til Compaq árið 1999 og fékk í hendurnar 21 milljón Bandaríkjadala, þá 28 ára. Stóra tækifærið hans í fjárfestingum kom fljótlega í kjölfarið, þar sem hann stofnaði fyrirtækið PayPal, sem hann taldi að gæti breytt fjármálagæiranum varanlega og varð á örskömmum tíma leiðandi á sviði greiðslukerfa á vefnum. Hann styrkti fjárhagslega stöðu sína enn frekar með sölu á hlut í félaginu og hagnaðist um 180 milljónir dala samkvæmt Wall Street Journal.

Hann hefur síðan stofnað og fjárfest í fyrirtækjum sem hafa vaxið gríðarlega hratt og vakið athygli fyrir framúrstefnu. Þar á meðal er SolarCity, sem framleiðir búnað þar sem sólarljós er nýtt til raforkuframléiðslu. Vöxtur þess hefur verið hraður. Síðan hafa SpaceX-eldflaugar hans vakið athygli og virðingu hjá NASA, sem hefur unnið með Musk að þróun eldflauga. Eignir hans eru metnar á 2,6 milljarða dala samkvæmt Forbes, eða um 312 milljarða króna.

Hann er 42 ára og er með tvær BA-gráður frá Pennsylvaníuháskóla; í hagfræði og eðlisfræði. Hann er númer 527 á listanum yfir ríkustu menn heims en mun ofar á lista yfir valdamesta fólkið, einkum vegna þess hve gríðarleg áhrif Tesla Motors hefur haft á bílaiðnaðinn. Þar er hann númer 66.

Leiðandi í rafbílavæðingu

Yfirlýst markmið Tesla Motors er að vera leiðandi í rafbílavæðingu á heimsvísu og framleiða rafbíla sem allir sem hafa annað borð áhuga á því að eignast bíl geti eignast. Í fyrstu voru framleidd tiltölulega fá eintök af sportbíl sem var dýr í framleiðslu en smám saman hyggst fyrirtækið bjóða upp á allar gerðir bíla, allt niður í ódýra bíla fyrir almenning, sem mun kosta um 30 þúsund Bandaríkjadali nýr, eða sem nemur um 3,6 milljónum króna. Til samanburðar kostar Tesla Model S bíllinn um 12 milljónir króna nýr hér á landi.

Ótrúleg veltungni á mörkuðum

Undanfarna mánuði hefur virði Tesla hækkað gríðarlega á mörkuðum. Á þessu ári hefur markaðsvirði félagsins margfaldast og er nú ríflega 20 milljarða dala, samkvæmt viðskiptavef Bloomberg. Hækkunin á þessu ári nemur 386 prósentum. Þrátt fyrir að sala bílanna sé ekki komin á fullt, og hafi verið drifin áfram af pöntunum áður en bílarnir hafa komið á markað, er eftirvæntingin á alþjóðamörkuðum eftir Tesla-bílunum gríðarlega mikil, eins og verðþróun á hlutabréfum félagsins á Nasdaq segir til um.

Óttinn er vandamálið - ekki innflytjendur

Þegar Svíþjóðardemókratar voru kosnir á þing árið 2010 hétu þeir því að breyta umræðunni um innflytjendur í Svíþjóð og vekja þögla skoðana-bræður sína úr dvala. Flokkurinn, sem á fortíð sína að rekja til nýnasista, hefur náð markmiði sínu því hann bætir jafnt og þétt við sig fylgi. Á sama tíma telja Svíar sig vera með umburðarlyndustu þjóðum, enda taka þeir við stórum hópi flóttamanna á hverju ári. Hvernig er hægt að skýra þennan klofning og hver er ástæðan fyrir því að atvinnuleysi er mun algengara meðal innflytjenda en annarra hópa? Fjórum árum og fjölmörgum atvinnuviðtölum eftir komuna til Svíþjóðar tel ég mig hafa grun um hvers vegna innflytjendum gengur illa að aðlagast sænsku samfélagi.

Í maí á þessu ári skaut sænska lögreglan 69 ára gamlan karlmann til bana í Husby-hverfinu í Stokkhólmi. Þegar lögreglan réðst inn í íbúðina hélt maðurinn á stórum hnífi og samkvæmt lögregluþjónunum fjórum tók hann skref í áttina að þeim. Maðurinn var skotinn í höfuðið og lést samstundis. Rannsókn saksóknara sýndi ekki fram á að reglur hefðu verið brotnar og málið var því fellt niður. Eiginkona mannsins, sem var með honum í íbúðinni, hefur hins vegar gagnrýnt framgöngu lögreglunnar. Lögregluþjónn sem tók þátt í aðgerðinni hefur tekið undir með henni opinberlega og sagt að auðveldlega hefði mátt yfirbuga manninn með öðrum hætti. Stóra spurningin að mati margra er þessi: Hefði lögreglan skotið manninn ef hann hefði verið hvítur og átt heima í öðru hverfi?

Í Husby-hverfinu eru 80-90% af um 12.000 íbúum innflytjendur, flestir frá Tyrklandi, Líbanon, Sírlandi, Írak og Sómalíu. Í nokkrum öðrum hverfum í útjaðri Stokkhólms er hlutfall innflytjenda á bilinu 50-90%. Samkvæmt rannsókn sem gerð var í Uppsalaháskóla árið 2010 er algengt að íbúum þessa hverfa sé mismunað þegar kemur að vinnu og húsnæði. Meðaltekjur í hverfunum eru lægri og hátt hlutfall íbúa fær fjárhagsaðstoð frá hinu opinbera. Hverfin verða í raun fyrsta athvarf við flutninginn til Svíþjóðar. Þrátt fyrir að margir

INNFLYTJENDUR Í SVÍPJÓÐ

Rúmar 1,4 milljónir íbúa Svíþjóðar hafa erlendan bakgrunn, um 15% allra íbúa landsins. Upp úr 1960 var sama hlutfall innan við 5%. Árið 2012 uttu 103.059 til Svíþjóðar en 51.747 uttu frá landinu. Langestir innflytjendur eru Svíar sem uttu aftur til landsins, um 20%. Næstestir koma frá Sírylandi, tæplega 5.000, en þar á eftir koma Afganistan, Sómalía, Pólland og Írak með um og yr 4.000 innflytjendur hvert. 30% innflytjenda ytja til þriggja stærstu borganna, Stokkhólms, Gautaborgar og Malmö.

festist þar er staðreyndin sú að helmingur íbúanna hefur flutt annað innan við fimm árum frá komu til landsins. Um leið og innflytjendur fá tækifæri til betra lífs grípa þeir það föstum tökum. Vandamálið er hins vegar að tækifærin eru ekki á hverju strái. Þrátt fyrir allt tal um hið opna þjóðfélag er því ekki fylgt eftir með pólitískri stefnumótun og mikið skortir upp á raunverulegar aðgerðir til að aðstoða þá sem flytja til landsins.

Þurfa Íslendingar líka að aðlagast?

Þegar ég flutti til Svíþjóðar árið 2009 fékk ég bréf frá sænsku útflendingastofnuninni sem hófst á orðunum „kæri innflytjandi“. Ég var beðinn um að svara ítarlegum spurningalista um menntun, tekjur og fjölskyldustærð og jafnframt var ég beðinn um að svara því hvernig ég hygðist framfleyta mér. Mér fannst þetta einkennilegt en þó aðallega dálítið fyndið. Einhvern veginn hafði ég aldrei litið á mig sem innflytjanda í Svíþjóð. Var ég ekki bara Íslendingur í Svíþjóð?

Algeng rök þeirra sem berjast gegn straumi innflytjenda eru að þeir aðlagist ekki samfélaginu, loki sig af og læri ekki tungumálið. Svíþjóðardemókratar hafa gjarnan nefnt þetta sem ástæðuna fyrir því að stöðva eigi flæði fólks utan Evrópu til landsins. Þessi umræða er hins vegar ekki ný af nálinni. Á sjötta áratug síðustu aldar fluttu þúsundir Finna til Svíþjóðar í leit að betra lífi. Fljótlega hófst umræða um drykkfellt og atvinnulaust fólk sem lokaði sig af og lærði ekki sænsku. Grannarnir í austri voru skyndilega ógn við sænskt samfélag og velferðarkerfi. Nokkrum áratugum síðar var það fólk frá Asíu og Balkanskaga sem ógnaði Svíþjóð, í dag eru það múslimar. Óttinn við hið ókanna er rótgróinn þótt hann taki á sig nýjar myndir.

Samkvæmt tölum frá sænsku hagstofunni var atvinnuleysi í Svíþjóð að meðaltali 7,7% árið 2012. Við nánari skoðun kemur hins vegar í ljós að mikill munur er á atvinnuleysi eftir því hvort um innfædda Svía eða innflytjendur er að ræða. Á meðal innfæddra Svía var atvinnuleysið 6,1% en á meðal innflytjenda 15,5%. Samtök sem kallast Migro gáfu í vor út

viðamikla skýrslu um stöðu innflytjenda á atvinnumarkaði. Þau benda á að heildartalan segi aðeins hálfu söguna því mikill munur sé á atvinnuleysi meðal innflytjenda eftir fæðingarlandi og lengd dvalar í landinu. Atvinnuleysið er mest hjá innflytjendum utan Evrópu og til dæmis er aðeins um fjórði hver Sómalí með vinnu. Að meðaltali líða sjö ár frá því að fólk kemur til landsins þar til það fær vinnu, sem þýðir að Svíþjóð stendur sig einna verst allra iðnvæddra ríkja í því að koma innflytjendum inn á atvinnumarkaðinn.

Útlent háskólafolk á ertt með að fá vinnu

Vandamálið einskorðast ekki við fólk með litla menntun sem talar enga sænsku. Samkvæmt tölum frá Saco, stéttarfélagi fólks með háskólamenntun, tekur að meðaltali 5-7 ár fyrir fólk með háskólamenntun að fá vinnu í Svíþjóð. Sem dæmi má nefna að í sænskum fjölmiðlum er mikið fjallað um skort á verkfræðingum. Atvinnuleysi á meðal sænskra verkfræðinga er nær ekkert en hjá verkfræðingum með erlendan bakgrunn er atvinnuleysið um 8%. Atvinnuleysi í hópi innflytjenda með háskólamenntun er um 10% en margir af þeim sem fá að lokum starf vinna við eitthvað sem tengist alls ekki menntuninni.

Þegar ég fór að leita að starfi í Svíþjóð fór ég kunnuglegar leiðir. Ég hafði þegar náð sænskunni ágætlega og átti von á því að frekar skamman tíma tæki að fá einhverja vinnu. Eftir tugum umsókna fór ég að efast um að þetta yrði svo auðvelt. Mér var sjaldnast svarað en stundum fékk ég staðlað bréf þar sem mér var þakkað fyrir umsóknina, það var bara ekki verið að leita að manni með minn bakgrunn. Ég komst að lokum í nokkur viðtöl en svarið var alltaf hið sama. Ef þú værir Svíi myndum við ráða þig í vinnu en við þorum ekki að taka áhættuna.

Vinnuveitendur í Svíþjóð þora nefnilega ekki að taka áhættuna sem fylgir því að ráða útlendinga í vinnu. Samkvæmt rannsókn sem gerð var af sænsku vinnuálastofnuninni áttu um 45% vinnuveitenda erfitt með að ráða fólk í eitt eða fleiri störf árið 2012. Aðeins 10% vinnuveitenda

Innflytjendur í útjaðri

Í Husby-hverfinu í Stokkhólmi eru 80-90% af um 12.000 íbúum innflytjendur, flestir frá Tyrklandi, Líbanon, Sýrlandi, Írak og Sómalíu. Í nokkrum öðrum hverjum í útjaðri Stokkhólms er hlutfall innflytjenda á bilinu 50-90%.

MYND/AFP

Íhuguðu hins vegar að ráða útlending í vinnu. Sumir benda á að tungumálið sé hindrun en margir segja að þeir geti ekki metið hæfni þeirra sem hafi annan bakgrunn en sænskan. Með öðrum orðum kemur hræðslan við hið ókunna oft í veg fyrir að innflytjendur fái vinnu hjá sænskum fyrirtækjum. Engu að síður hafa rannsóknir sýnt fram á að fyrirtækjum sem ráða til sín útlenda starfsmenn vegnar betur, sérstaklega ef þau starfa í útflutningsgeiranum.

Umræðan um innflytjendur tekur á sig undarlegar myndir. Því er haldið fram að þeir vilji ekki aðlagast þjóðfélaginu, að þeir taki störf frá innfæddum og að þeir séu byrði á velferðarkerfinu. Ekkert af þessu stenst nánari skoðun. Reyndar er reglulega í fjölmiðlum fjallað um rannsóknir frá háskólum, stéttarfélögum, félögum atvinnurekenda og fjármálafyrirtækjum sem benda á hið gagnstæða. Innflytjendur skila meiru til samfélagsins en þeir taka til sín. Þeir koma með menntun og reynslu inn í landið sem annars skortir og sinna störfum sem Svíar líta ekki við. Það þýðir samt ekki að vandamálin séu ekki til staðar.

Óeirðirnar eiga sér dýpri rætur

Eftir að lögreglan skaut manninn í Husby brutust út óeirðir í hverfinu. Í níu nætur fór hópur ungmenna um göturnar, kveikti í bílum, braut rúður og olli skemmdum á íbúðar- og verslunarhúsnæði. Grjóti var kastað og nokkrir lögregluþjórnar særðust. Það er engin ástæða til að réttlæta ofbeldið, ekkert frekar en þegar mótmælin á Austurvelli tóku á sig dekkri mynd. Aðferðir lögreglunnar, bæði í aðdraganda mótmæla og meðan á þeim stóð, eru hins vegar ekki yfir gagnrýni hafnar. Þrátt fyrir að drápið á manninum í Husby hafi verið notað sem afsökun er ljóst að óeirðirnar eiga sér miklu dýpri rætur. Ungt fólk kemur til landsins í leit að betra lífi en hefur engin ráð til að skapa sér tækifæri. Bilið á milli ríkra og fátækra í Svíþjóð hefur aukist gríðarlega á síðustu árum og þar er staða margra innflytjenda einkar slæm.

Það verður alltaf til fólk sem telur að svarið sé að loka sig af og stöðva þá sem vilja flytja á milli landa. Félagsleg

SKIPTING AUÐS Í SVÍPJÓÐ

Ríkustu 20% í Svíþjóð eiga 87% allra eigna en fátækustu 20% skulda meira en þau eiga. Á meðan árstekjur ríkustu 10% hafa aukist úr 538.100 í 594.300 SEK frá árinu 2006 hafa tekjur fátækustu 10% lækkað úr 82.100 í 78.600 SEK. Hlutfall þeirra sem teljast hlutfallslega fátækir í Svíþjóð hefur aukist úr 3,7% í 9,1% frá 1995-2010 samkvæmt tölum OECD.

vandamál í Svíþjóð eru hins vegar langt í frá einskorðuð við svæði þar sem innflytjendur eru margir. Á mörgum svæðum eru nánast engir innflytjendur en þar er atvinnuleysi mikið og brottfall úr skólum algengt. Engum hefur tekist að sýna fram á að það muni bæta stöðu þessara svæða að fækka innflytjendum. Hins vegar er athyglisvert að á þessum stöðum fá Svíþjóðardemókratar oft mikið fylgi, en mestan stuðning sækja þeir til atvinnulausra og ómenntaðra karlmanna. Eins og dæmin frá Norðurlöndunum sanna er auðvelt að ala á ótta og það skilar sér í fylgi.

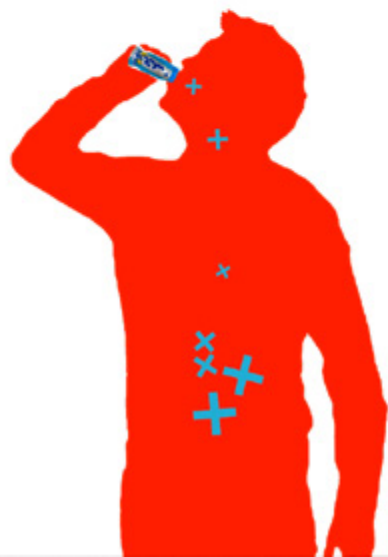
Íslendingar geta lært mikið af reynslu hinna Norðurlandaríkjanna. Nauðsynlegt er að tala opinskátt um tungumálakennslu, húsnæðismál og atvinnumöguleika innflytjenda. Við þurfum að ræða um trú, mannréttindi og þau gildi sem við teljum æskileg í samfélaginu. En sú umræða á ekki að takmarkast við innflytjendur. Íslendingar hafa sjálfir verið fullfærir um að beita konur ofbeldi og mismunun í gegnum tíðina og kristin trú er enn notuð sem afsökun fyrir því að hinsegin fólk eigi ekki að njóta sjálfsagðra mannréttinda. Við þurfum líka að átta okkur á viðhorfum okkar til útlendinga. Háskólamenntaður Íslendingur á erfitt með að fá starf í Svíþjóð þar sem hann er ekki sænskur en staðan er ekkert öðruvísi á Íslandi. Hversu algengt ætli það sé að umsóknum frá hæfu fólki sé ýtt til hliðar vegna þess að þær eru ekki frá Íslendingum? Ég hef sjálfur gert það en átti afskaplega auðvelt með að réttlæta það gagnvart sjálfum mér og öðrum þar til ég lenti hinum megin borðsins. Það er ekki auðvelt að greina mörkin á milli þess að treysta betur því sem maður þekkir og fordómum gagnvart því sem maður þekkir ekki. En okkur er öllum hollt að muna hversu stutt getur verið þarna á milli.

Ein á dag fyrir fulla virkni

Bættu LGG+ við daglegan morgunverð fjölskyldunnar og styrktu ónæmiskerfið.

- + Bætir meltinguna
- + Fjölbætt varnarverkun
- + Mikið mótstöðuafli
- + Aukin vellíðan

GALLERÍ

Skógareldar í Portúgal

Víða geisa skógareldar á Íberuskaga nú í lok ágúst vegna mikilla þurrka í sumar. Meira en þúsund slökkviliðsmenn í Portúgal berjast til að mynda við skógarelda í Serra do Caramulo, sem er einkar fjalllent og gróið svæði í miðju landinu. Frakkar og Spánverjar hafa hjálpað til og sent flugvélar sem varpa vatni yfir svæðið. Tveir slökkviliðsmenn hafa látist eftir baráttu við eldana í Portúgal.

MYND/AFP

Með 60 kíló á bakinu

Þessi indverski verkamaður átti í erfiðleikum með að losa úr 60 kílóa grjónapoka í móttökustöð fyrir matvæli í Nýju Delí, höfuðborg Inndlands, á þriðjudag. Daginn áður samþykkti indverska þjóðþingið að veita 18 milljörðum Bandaríkjadala í metnaðarfulla matvælaáætlun sem á að „þurrka út“ gríðarlegt hungur meðal lægstu stétta landsins. Fjörutíu prósent indverskra barna undir fimm ára aldri eru talin vera vannærð.

MYND/AFP

Verkfall í landbúnaði

Þessir lögreglumenn brugðu fyrir sig skjöldum þegar bændur gerðu að þeim aðsúg í Kólumbíu fyrir helgi. Verkafólk í landbúnaði hóf verkfall á mánudag í síðustu viku og hefur lokað mikilvægum vegum til að hindra vöruflutninga um landið.

MYND/AFP

Bygging hrundi í Sao Paulo

Björgunarmenn bera hér slasaðan mann sem bjargað hefur verið úr rústum hálfbyggðrar byggingar í Sao Paulo, langstærstu borg Brasilíu, fyrr í vikunni.

Að minnsta kosti sex manns létust í slysinu og hátt í 30 slösuðust. MYND/AFP

Sýna mátt sinn

Rússneskar herþotur voru til sýnis á Alþjóðlegu flug- og geimferðasýningunni í Zhukovskí rétt fyrir utan Moskvu. Þessi hópur flugvéla samanstóð af herþotum af gerðinni Strizhi og Russkie Vityazi. Rússar og Kínverjar hafa sagst ætla að reyna að koma í veg fyrir að Öryggisráð Sameinuðu þjóðanna samþykki hernaðaríhlutun í Sýrlandi, enda eru Rússland og Kína enn dyggustu stuðningsríki Sýrlandsstjórnar.

MYND/AFP

Velkomin á Haustráðstefnu Advania

6. september 2013

Umbreyting með nýsköpun

Michael Schrage
MIT Sloan School's Center
for Digital Business

Jón Gnarr
Borgarstjórnin
í Reykjavík

Nýsköpun með
tölvuskýjum
Steve Midgley
Amazon

Lykilfyrirlesarar á heimsmælikvarða

Snjallar lausnir, nýsköpun og upplýsingaöryggi

Haustráðstefna Advania

Ráðstefnan verður haldin föstudaginn **6. september** á **Nordica Hilton hóteli**. Hún fjallar meðal annars um snjallar lausnir, nýsköpun og upplýsingaöryggi.

Við bjóðum **fjórar fyrirlestralinur** sem innihalda flest það sem skiptir máli í upplýsingatækni og stjórnun nútímafyrirtækja:

- Stafrenn útgáfa og framtíðin í upplýsingatækni
- Reynslusögur og stjórnun
- Big data, viðskiptagreind og gagnavinnsla
- Skýjalausnir og hagnýting snjalltækja

Dagskrá og skráning

Kiktu á vefinn og skoðuðu dagskrána.
Skráning á advania.is/haustradstefna

Skráðu
þig núna!

24.900 kr.

Ef þú skráir þig fyrir 31. ágúst.
Almennt verð: 34.900 kr.

VIÐMÆLANDI VIKUNNAR Fríða Björk Ingvarsdóttir, rektor LHÍ

Nauðsynleg viðhorfsbreyting

VIÐTAL

Magnús Halldórsson
magnush@kjarninn.is

STJÓRN LISTAHÁSKÓLA ÍSLANDS

Kolbrún Halldórsdóttir leik-
stjóri, stjórnarformaður

Kolbeinn Einarsson
tónlistarmaður, varafor-
maður

Anna Líndal
myndlistarmaður

Jón Ólafur Ólafsson arkitekt

Markús Þór Andrússon,
myndlistarmaður og
sýningarstjóri

Hinn 10. apríl á þessu ári var tilkynnt að Fríða Björk Ingvarsdóttir yrði nýr rektor Lista-
háskóla Íslands. Hún er nú tekin við stjórnar-
taumunum í skólanum, en forveri hennar,
Hjálmar H. Ragnarsson, stýrði uppbyggingu
skólans allt frá stofnun með myndarbrag þar til Fríða tók við.

Fríða er listamanneskja fram í fingurgóma og hefur fjallað um list í fjölmiðlum árum saman, í tæp tíu ár á Morgunblaðinu og einnig í Ríkisútvarpinu, bæði í útvarpi og sjónvarpi, auk þess að kenna í Háskóla Íslands samhliða störfum sínum í fjölmiðlum. Hún segist full tilhlökkunar yfir komandi verkefnum og segir Listaháskólann vera einstakan í orðsins fyllstu merkingu. „Þetta er skóli sem er orðinn fimmtán ára gamall og það telst ekki langur tími þegar háskólar eru annars vegar, í það minnsta í alþjóðlegum samanburði. Þetta er ungur skóli en samt sem áður með áhugaverða og mikla sögu að baki. Á skömmum tíma hefur verið byggður upp sterkur grunnur og það er út af fyrir sig þrekvirkí. Mesti árangur skólans til þessa er að vera orðinn miðstöð akademískra rannsókna á sviði lista hérlendis og hlutverk mitt verður að þróa þann þátt frekar,“ segir Fríða.

Ólíkir kraftar

Það sést strax þegar komið er inn fyrir dyrnar í húsakynnum skólans í Þverholti að þar takast á ólíkir kraftar. Veggirnir kuldalegir, ber steypa víða, en inni á milli hlýlegir litir á veggspjöldum og merkiskiltum sem vísa veginn. Húsið er augljóslega ekki hannað sem skólahús. Ekki er langt síðan til stóð að breyta því í lúxusíbúðir. Af því varð hins vegar ekki, sem betur fer. Húsnæðismál skólans hafa lengi verið þrætu-
epli og það er ekki einfalt að átta sig á því hvar kjarninn í starfsemi skólans væri niðurkominn ef hann hefði ekki húsnæðið í Þverholtinu. Útsýnið af skrifstofu Fríðu er líka listrænt í vissum skilningi. Miðborg Reykjavíkur blasir við þegar horft er út um gluggann, þar sem listamenn úr öllum áttum glæða mannlífið.

Ólíkir kraftar þeirra fimm deilda sem tilheyr

UM FRÍÐU BJÖRK

Fríða Björk er með MA-gráðu frá University of East Anglia í Norwich í 19. og 20. aldar skáldsagnagerð, en námið var samtvinnað deild háskólans í ritlist. Veigamikill þáttur í náminu var menningarfræðileg greining á skapandi listum og samhengi þeirra við umhverfið. Fríða Björk er með BA-gráðu frá Háskóla Íslands í almennri bókmenntafræði og stundaði einnig nám til BA-prófs í Centre Universitaire de Luxembourg.

Fríða Björk starfaði hjá Morgunblaðinu í tæp 10 ár (2000-2009) og gegndi þar ýmsum störfum.

Hún var ritstjórnarfulltrúi menningar um árabíl, einn af leiðarahöfundum blaðsins, pistla- og greinahöfundur. Einnig skrifaði hún bókmennta-gagnrýni, bæði um íslenskar bókmenntir og erlendar. Fríða Björk vann einnig sem sérfræðingur í þýðingadeild utanríkisráðuneytisins um skeið og kenndi við Háskóla Íslands á árunum 1997-2008.

Fríða Björk er gift Hans Jóhannssyni hljóðfærasmíði og eiga þau tvö börn, Elínu myndlistarmann og Úlf tónskáld.

akademísku starfi Listaháskólans mynda suðupott hugmynda og sköpunar sem Fríða segir að hægt sé að nýta betur. „Það þarf að finna leiðir til þess að tengja skólann betur inn í samfélagið og skapa honum hljómgrunn í samfélagsmyndinni. Hlutverk hans er þegar veigamikilið en til framtíðar tel ég að hann geti leikið enn stæra hlutverk sínu nærumhverfi til hagsbóta. Listaháskólinn stendur algjörlega einn og óstuddur á háskólastiginu í þeim skilningi að hann er eini skólinn sem sinnir akademískum rannsóknum og kennslu á háskólastigi á sviði lista. Sú staðreynd markar honum sérstöðu í allri umræðu um skólann, til dæmis í tengslum við hagræðingu í skólakerfinu, er þetta sá útgangspunktur sem mikilvægt er að átta sig á og vinna með. Vægi skólans grundvallast á þessum forsendum og það er því mikil ábyrgð sem við starfsfólk skólans berum þegar kemur að því að efla skólastarfið og móta framtíð þess.“

„Fagidjótar“ og samvinna

„Hver hefur sitt hlutverk og jafnvel þótt listamaðurinn standi einn að verkunum sínum, í það minnsta á meðan þau eru að mótast í huga hans, þá verða þessi sömu verk yfirleitt ekki að veruleika nema margir sameini krafta sína,“ segir Fríða. Það sama á við í háskólastarfinu.

„Ef 20. öldin snerist um það að efla sérhæfingu og framleiða „fagidjóta“ held ég að 21. öldin muni bera meiri keim

af endurreisnarhugmyndum. Líkt og þá leitar fólk nú fanga mjög víða, finnur verðmæti í samvinnu þvert á öll mæri.

Ég held að aðferðafræði lista og Listaháskólans þar með geti aðstoðað mikið við þessa þróun. Listafólk getur um margt leitt þessar breytingar. Ekki síst af þessum ástæðum eru spennandi tímar fram undan í listaheiminum, hér á landi líkt og annars staðar.“

Hvernig metur þú stöðu skólans núna þegar fyrsta skólaárið þitt sem rektor er að fara af stað?

„Ég vil skoða skólann í samhengi við þjóðfélagið, og þar skipta tvö atriði sköpum. Í fyrsta lagi að átta sig á hefðinni; greina hvar skólinn er staddur í þróun sinni og hvernig hann þjónar nemendum sínum. Í öðru lagi þarf að móta stefnu til framtíðar þannig að skólinn staðni ekki. Það skiptir miklu máli fyrir listaháskóla að takast á við það óþekkta og óvissuna sem er undirliggjandi í öllum skapandi ferlum. En jafnframt þarf að standast akademíska mælikvarða og vera í takti við faglegar þarfir og kröfur samtímans.

HVAÐ GERIR REKTOR?

Rektor annast rekstur og stjórn skólans í umboði stjórnar og ber ábyrgð gagnvart henni. Hann er ábyrgur fyrir því að starfstilhögun sé í samræmi við hlutverk, markmið og gæðakröfur, meðal annars hvað varðar námsskrá og kennslufyrirkomulag. Rektor ræður helstu yfirmenn skólans í samráði við stjórn.

Kemur víða við

Fríða segir það vera eitt af einkennum Listaháskólans hversu fjölbreytilegur hópur fólks starfi þar saman. Þetta sjáist víða og „handbragð“ skólans á ýmsu sem nemendur hans starfi við sé sýnilegt og auðgi mannlífið. „Eitt af því sem er merki-legt við þennan skóla er hvað nemendur héðan hafa ratað víða inn í samfélagsmyndina,“ segir Fríða. Hún segir stuttar boðleiðir í litlu samfélagi gera það að verkum að nemendum Listaháskólans bregði oft fyrir. „Íslenskt samfélag er frekar „dýnamískt“, fólk er oft í mörgum hlutverkum og er fljótt að koma sér upp tengslum inn á hin ýmsu svið. Hreyfanleikinn er líka mikill öfugt við það sem áður var þegar fólk var jafn-vel áratugum saman í sama starfinu. Fólk úr þessum skóla hefur tileinkað sér skapandi vinnubrögð – býr yfir hæfileika til að skoða hlutina frá óvæntum sjónarhornum og leita lausna í samvinnu við aðra. Af þessum sökum er það eftirsótt og leggur mikið til samfélagsins. Fólk sem héðan kemur er sérstaklega duglegt við að búa til verðmæti úr engu, sem

Víða í samfélaginu
„Eitt af því sem er merkilegt við þennan skóla er hvað nemendur héðan hafa ratað víða inn í samfélagsmyndina,“ segir Fríða Björk Ingvarsdóttir, nýr rektor Listaháskólans.

er ómetanlegt – hvort heldur sem er í menningarlífinu eða öðrum sviðum samfélagsins.“

Vísindi og listir

Fríða segir að það sem sé einna mest spennandi við listir og listnáám um þessar mundir sé samræða við aðra. Skörun á milli greina, svo sem á milli tónlistar og myndlistar, myndlistar og leikhúss, leikhúss og dans sé algeng svo dæmi séu tekin. Listir skarast til dæmis við umhverfisvernd og sjálfbærni, myndlist sömuleiðis og þannig mætti áfram telja. Hröð þróun vísinda og tækni skapar einnig vettvang fyrir samstarf á ólíklegustu sviðum.

Fríða segir marga af virtustu háskólum heimsins vera farna að nýta sér þá möguleika sem séu fyrir hendi í þessum efnum. „MIT-háskólinn í Boston er dæmi um skóla sem hefur séð ávinninginn í því að leiða saman nemendur sína úr listgreinum og vísindum. Oft er til dæmis þörf fyrir ólíkar nálganir að þeim vandamálum sem koma upp við tæknileg úrlausnarefni og þar getur skapandi nálgun iðulega hjálpað til við að bæta niðurstöður eða auka líkur á nýjum uppgvötunum. Á hinn bóginn geta svo tækni- og verkþekking, sem og niðurstöður raunvísinda, stutt við rannsóknir eða frumsköpun á sviði lista. Ég hef áhuga á að auka samstarf Listaháskólans við aðrar greinar og hef þá trú að hann geti fundið samlegð og aukinn kraft til að drífa áfram framsækið starf á sviði lista og hönnunar.“

Listir sem hluti af samfélagsumræðu

Hvernig stöndum við sem þjóð þegar kemur að listum og hlutverki þeirra í daglegu lífi, í samanburði við önnur lönd þar sem þú þekkir til?

„Við þekkjum ekki þá fagmennsku sem aðrar þjóðir hafa tamið sér þegar kemur að umgjörð um starf á sviði lista. Það er vankantur á samfélagi okkar. Fagmennskan er þó að aukast og Listaháskólinn hefur haft mikil áhrif til góðs hvað þetta varðar. Hins vegar er hægt að gera betur og í mínum huga er það eitt af hlutverkum skólans að auka virðingu fyrir

ÞARF LHÍ Á NÝJU HÚSNÆÐI AÐ HALDA?

„Það kostar mikið að reka skóla í þremur húsum og það væri mikið hagræði í því að vera með alla starfsemina í einu húsi. En ég kvarta ekki undan þessu. Staðan er þessi sem hún er og það þarf að vinna út frá því, þó að til framtíðar litið sé mikil hagræðing í því að bæta úr húsakosti skólans og færa starfsemina undir eitt þak. Þessi skóli er rekinn á núlli og það er ekki hans hlutverk að safna auði. Það er mögulega hægt að afla meira fjár með öðrum hætti

en frá ríkinu og það gæti gerst samhlíða því að fyrirtæki í landinu efldu skilning sinn á því hversu dýrmætt það er að leggja samfélaginu lið. Ég tel að fyrirtæki mættu vera duglegri að styðja við samfélag sitt, til dæmis með verkefnum eða framlögum til margvíslegra sameiginlegra verkefna á sviði mennta og rannsókna. Það er arðbært og gott fyrir samfélagið.“

listum í samfélaginu og auka þannig fagmennsku í tengslum við allt sem lýtur að menningu. Þar á ég við öll ferli, allt frá faglegrri aðstöðu fyrir listamenn, til dæmis í opinberum stofnunum, til viðhorfs þeirra sem njóta lista á ýmsum sviðum – jafnvel án þess að gera sér grein fyrir því.“

Fríða segir að listamenn á Íslandi sjáist mikið í fjölmiðlum og leggi þannig sitt af mörkum til umræðunnar á hverjum tíma. Hún telur að kennarar og starfsfólk Listaháskólans geti einnig tekið þátt í þessari umræðu, lagt sitt af mörkum. „Nemendur okkar sjást reyndar mjög víða, eru áberandi í fjölmiðlum og leggja margt til daglegrar tilveru okkar en kennarar og starfsfólk skólans mættu ef til vill taka meiri þátt í fjölmiðlaumræðunni. Það er kannski hlutverk mitt að móta með hvaða hætti það gæti orðið. Það skiptir máli að Listaháskólinn sé inni í umræðu í samfélaginu því að hann hefur umtalsverðri þekkingu að miðla, ekki síst á sérsviðum sínum.“

Menningin hefur blómstrað eftir hrunið

Þrátt fyrir að margt megi betur fara þegar kemur að starfi á sviði lista hér á landi er menningarlífið blómlegt hér.

Fríða segir Íslendinga duglega að mæta á listviðburði.

„Mjög margir sækja leikhús, listsýningar og tónleika og fólk almennt leggur menningarlífinu lið. Íslendingar eru áhugasamir um listir og mæta vel á viðburði, hvorheldur litið er til grasrótarinnar eða stofnanna. Sú staðreynd er sönnun á því að menningin, sem allt listastarfið fellur undir, stendur okkur Íslendingum nærri.“

DEILDIR LISTAHÁSKÓLA ÍSLANDS

Hönnun og arkitektúr

Arkitektúr   Fatahönnun   Grafísk hönnun   Vöruhönnun   Meistaránám

Leiklist og dans

Fræði og framkvæmd   Samtímadans   Leikarabraut

Listkennsla

Meistaránám   Opin námskeið

Myndlist

Bakkalárnám   Meistaránám

Tónlist

Hljóðfæri/söngur   Skapandi tónlistarmiðlun   Tónsmíðar   Kirkjutónlist   Meistaránám

Fríða segir hrunið haustið 2008 hafa valdið jákvæðri hugarfarsbreytingu hjá mörgum Íslendingum í garð lista og skapandi greina.

Er það svo að menningarlífið, með listamenn í fararbroddi vitaskuld, hafi blómstrað eftir hrunið eins og margir vilja meina?

„Já, menningin hefur blómstrað og það er betur eftir henni tekið. Áhrifin eru líka efnahagsleg því að menningarlífið er mjög ódýr en sterkur dráttarklár í atvinnulífinu og þá um leið í hagkerfinu. Menningin hefur sem sagt mikil áhrif en almennt njóta listamenn þó sjaldan sannmælis í kjörum sínum ef miðað er við framlag þeirra til samfélagsins. Starf þeirra hefur mikil og jákvæð margfeldisáhrif sem skapa öðrum tekjur. Viðhorfið gagnvart þessu hagræna hlutverki listanna hefur breyst til hins betra eftir hrunið og menningarlífið um margt blómstrað sem aldrei fyrr. Almennt held ég að fólk hugsi með öðrum hætti eftir hrunið en það gerði áður. Efnishyggjan hefur minnkað, áherslan er í auknum mæli á mannrækt og vitsmunalega næringu. Vitaskuld hafði hrunið hrikalegar afleiðingar en ef horft er til björtu hliðanna má sjá framför í því hvaða augum fólk lítur lífið og forgangsraðar. Það má vel vera að til lengri tíma litið muni hrunið verða okkur til góðs í þeim skilningi – við þurfum á viðhorfsbreytingu að halda.“

PISTILL

Stefán Eiríksson
lögreglustjóri á
höfuðborgarsvæðinu

Er þörf á uppfærslu?

Stefán Eiríksson er yfirlög-
reglustjóri á höfuðborgar-
svæðinu. Hann skrifar pistla
í Kjarnann á þriggja vikna
fresti um samfélagsmál.

Júnímánuður 1811 er mikilvægur mánuður í Íslands-
sögunni. Þá fæddist eins og kunnugt er Jón Sigurðs-
son, helsti leiðtogi Íslendinga í sjálfstæðisbaráttunni,
á Hrafnseyri við Arnarfjörð. Reykjavík hafði fengið
kaupstaðarréttindi aldarfjórðungi áður og þar bjuggu
á þessum tíma nokkur hundruð manns. Dómkirkjan var
nýleg, fimmtán ára gömul, og hugmyndir voru komnar fram
um að finna þyrfti kirkjugarði bæjarins annan stað, þar sem
hinn gamli Víkurgarður var orðinn smekktfullur. Tveimur
árum áður gerði Jörundur hundadagakonungur tilraun til
valdaráns, sem rann út í sandinn eftir stuttan tíma. Fyrsti
bæjarfógetinn var skipaður í Reykjavík átta árum áður,
danskur lögfræðingur að nafni Rasmus Frydensberg, og
hafði hann tvo danska lögregluþjóna sér til fulltingis. Landið
laut jú stjórn danskra yfirvalda og þjóðerniskennd Íslendinga
og sjálfstæðisbarátta var ekki farin að eflast að ráði á
þessum tíma. Frydensberg þessi vann sér það meðal annars
til frægðar að koma upp gapastokki á horni Hafnarstrætis
og Aðalstrætis árið 1804, en hann var um skeið notaður sem
refsing fyrir alls kyns ölvunaróspektir og stráksskap ýmiss
konar eins og nánar er fjallað um í ágætu riti Þorsteins Jóns-
sonar og Guðmundar Guðjónssonar um sögu lögreglunnar á
Íslandi.

„Það er fullur skilningur á því
og hefur verið lengi að þörf sé
á að breyta þessum reglum og
færa þær nær nútímanum.“

Í Kaupmannahöfn bar það til tíðinda í þessum mánuði árið
1811, nánar tiltekið 8. júní, að kansellíið sendi frá sér opið
bréf. Í bréfinu kom fram að hans hátign, Friðrik sjötti, hefði
allramildilegast, eins og það er orðað í bréfinu, ákveðið
þremur dögum áður að fyrirmæli í opnu bréfi sem gefið
var út allnokkrum árum fyrir frönsku byltinguna, hinn 28.
september 1767, um meðferð á fundnu fé í Kaupmannahöfn,
skyldu eftirleiðis einnig ná til allra annarra kaupstaða innan
vébanda danska ríkisins. Það var forveri Friðriks sjötta,
Kristján sjöundi, sem gaf út hið upphaflega bréf þar sem
mælt var nákvæmlega fyrir um hvernig farið skyldi með
fundna muni í kaupstöðum, hvar þeir skyldu geymdir og
bókaðir og hvernig ætti síðan að standa að ráðstöfun þeirra.
Þar er meðal annars mælt fyrir um það að fundna muni
skuli geyma í að minnsta kosti ár, en þá sé heimilt að selja
hið fundna handa lögreglusjóðnum. Jafnframt segir þar
að auglýsa eigi hina fundnu muni í blaði og með uppfestri
skrifaðri auglýsingu, en þar sem engin blöð komi út skuli
þetta auglýst með bumbuslætti. Kansellíið áttaði sig á því að
ekki væri fullnægjandi að setja einungis reglur um fundið fé
í kaupstöðum og gaf því einu og hálfu ári síðar út opið bréf
um fundið fé í sveitum. Efnislega gilda þar sömu reglur en í

Hjólin boðin upp

Fjöldi fólks hefur sótt reiðhjólauppboð lögreglunnar sem haldið er ár hvert.
Myndirnar eru frá síðasta uppboði.

MYNDIR/FACEBOOK OG INSTAGRAM-SÍÐA LÖGREGLUNNAR

OPIÐ BRÉF (FRÁ KANSELLÍINU) UM MEÐFERÐ Á FUNDNU FÉ Í KAUPSTÖÐUM

1811 8. júní

Í opnu bréfi 28. september 1767, fyrir Kaupmannahöfn, er ákveðið: að fundnir munir skulu
geymdir á skrifstofu lögreglustjóra, og skuli þar bókað, hver fundið hafi hvern hlut og hvar,
og það auglýst í blaði og með uppfestri skrifaðri auglýsingu; að þegar eigandinn gefur sig
fram og fær hið fundna afhent á skrifstofu lögreglustjóra, skuli hann greiða dálitla þóknun í
fundarlaun, eftir verði hlutarins, atvikum og úrskurði lögreglustjóra og auk þess kostnað við
birtingu í blaði; og loks að, ef eigandinn kemur eigi innan árs og dags, skuli selja hið fundna
handa lögreglusjóðnum, og finnandi þá fá þriðjung þess í fundarlaun. En með allrahæst-
um úrskurði, 5. júní síðastl., hefir Hans Hátign allramildilegast ákveðið, að fyrirmælin í
ofanefndu opnu bréfi, 28. september 1767, skulu eftirleiðis einnig ná til allra annarra
kaupstaða í báðum ríkjum, þó svo, að í þeim kaupstöðum, þar sem engin blöð koma út,
skal hinum fundnu munum lýst með uppfestum auglýsingu og bumbuslætti.

OPIÐ BRÉF KANSELLÍSINS UM FUNDIÐ FÉ Í SVEITUM

1812 5. desember

(Ákveðið, að ákvæðin í opnu bréfi 8. júní 1811 skulu einnig gilda í sveitum í „báðum ríkjum-
um, þó svo, að fundi skal lýst af prédikunarstóli og með uppfestum auglýsingu.“)

stað bumbusláttar er mælt fyrir um að fundið fé skuli auglýst
af prédikunarstóli í sveitum landsins.

Og hvers vegna skyldi nú vera ástæða til að rifja þetta upp
í stuttri grein í nýjum og nútímalegum fjölmiðli sem nýtir sér
alla nýjustu tækni í fjölmiðlun og upplýsingamiðlun? Ástæð-
an er sú að reglurnar sem gilda um meðferð fundins fjár í
kaupstöðum og sveitum á Íslandi eru enn þær sömu og hafa
ekkert breyst í riflega tvö hundruð ár. Enn þann dag í dag
eru þessi tvö opnu bréf kansellísins í Kaupmannahöfn í fullu
gildi og hluti af íslenska lagasafninu.

Það er fullur skilningur á því og hefur verið lengi að þörf
sé á að breyta þessum reglum og færa þær nær nútímanum.
Þetta er þó skiljanlega ekki efst á forgangslista stjórnvalda.
Eitt og annað þarf þó að bæta í framkvæmdinni þegar kemur
að meðferð fundins fjár hér á landi, til dæmis samrýmist það
ekki nútímasjónarmiðum að andvirði þess sem geymt er hjá
lögreglustjórum og selt að tilteknum tíma liðnum renni í
hinn svonefnda lögreglusjóð. Um er að ræða sjóð sem starfað
hefur lengi samkvæmt staðfestri skipulagsskrá og sinnir
ýmsum menningar- og félagsmálum á vegum félaga lög-
reglunnar. Slíkir sjóðir eru vissulega mikilvægir en ekki er
eðlilegt að fjármagn til þeirra ráðist af því hversu vel eða illa
lögreglunni gangi að koma óskilamunum til eigenda sinna,
enda býður slíkt upp á tortryggni sem sjá má stað í um-
ræðunni á hverju ári þegar hið árlega reiðhjólauppboð lög-
reglunnar fer fram. Þá fylgir því einnig mikill kostnaður fyrir
lögreglu að geyma þessa óskilamuni í riflega ár að minnsta
kosti eins og hið gamla kansellíbréf mælir fyrir um og því er
rétt að hugað sé að því að stytta þann tíma um að minnsta
kosti helming. Þá þarf að setja skýra stoð undir þá aðferð
sem notuð er til að koma þessum munum í verð og opna fyrir
fjölbreyttari möguleika í þeim efnum. Til dæmis gæti verið
kostur að heimila að þessum munum verði ráðstafað beint til
góðgerðarmála, en ýmsar hugmyndir hafa verið settar fram í
þeim efnum.

Sem áhugamaður um 19. öldina hef ég ríkan skilning á því
að skemmtilegur bragur er yfir því að starfa eftir rúmlega
200 ára regluverki á þessu sviði og slíkt fellur eflaust vel að
þjóðmenningaráherslum nýrrar ríkisstjórnar. Þrátt fyrir það
tel ég löngu tímabært að þetta regluverk verði fært nær nútí-
manum. Kollegjum mínum í Kaupmannahöfn þótti það enda
stórmerkilegt þegar þeir fréttu af því að gamla kansellíbréfið
um meðferð á fundnu fé í Kaupmannahöfn frá 1767 væri enn í
fullu gildi á Íslandi. Þeir fengu nýjar reglur fyrir löngu.

Smelltu til að
heimsækja
vefsíðu

Smelltu til að
heimsækja
vefsíðu

ENDURHEIMTU UNGLEGT ÚTLIT HÚÐARINNAR.

NÝTT
LÆTUR HÚÐFRUMUR
ENDURNÝJA SIG
HRAÐAR

FACIAL DAY CARE SPF 15

Reduces wrinkles – Increases firmness –
Improves skin renewal
With Hyaluronic Acid and Magnolia Extract

TM vill gögn rannsóknar- nefndar Alþingis

DÓMSMÁL
Þórður Snær Júlíusson
thordur@kjarninn.is

Tryggingamiðstöðin (TM) hefur tvívegis óskað eftir því að fá afhent þau gögn sem rannsóknarnefnd Alþingis notaðist við þegar hún gerði skýrslu sína um orsakir og aðdraganda bankahrunsins. Ástæða þess er sú að TM seldi Glitni stjórnenda-tryggingar og gæti þurft að greiða málskostnað stjórnenda bankans og bætur sem þeir gætu verið dæmdir til að greiða vegna hennar. Til þess að TM komist undan því að greiða þarf að sanna að stjórnendurnir hafi vísvitandi brotið af sér í starfi.

Þjóðskjalasafnið hefur tvívegis hafnað beiðninni og

úrskurðarnefnd um upplýsingamál staðfest niðurstöðu þess jafn oft.

Keyptu tryggingu í maí 2008

Fyrir bankahrun keyptu flest fjármálafyrirtæki stjórnendatryggingar sem tryggðu að stjórnendur þeirra þyrftu ekki að greiða bótakröfur fyrir óréttmætar aðgerðir. Glitnir keypti slíka tryggingu vorið 2008 af

Lárus Welding

Þorsteinn M. Jónsson

TM. Um svokallaða „ábyrgðartryggingu stjórnarmanna og yfirmanna“ var að ræða. Tryggingin tók gildi 1. maí 2008, fimm mánuðum áður en bankinn fór á hausinn, og átti að gilda til eins árs.

Tveir fyrrverandi stjórnarmenn í Glitni, þeir Jón Sigurðsson og Þorsteinn M. Jónsson, höfðuðu mál á hendur TM ásamt fyrrverandi forstjóranum Lárusi Welding. Þeir vildu fá viðurkenningu á því að stjórnendatryggingin sem TM hefði veitt Glitni væri enn í gildi. Ef svo væri þyrfti TM nefnilega að greiða málskostnað stjórnendanna og bætur sem þeir kynnu að vera dæmdir til að greiða vegna ákvarðana sem þeir hefðu tekið í störfum sínum, nema sannað yrði að þeir hefðu vísvitandi brotið af sér eða staðið að svikum.

Í apríl fengu þremmenningarnir viðurkennt af Héraðsdómi Reykjavíkur að hluti stjórnendatryggingarinnar væri enn í gildi. Þeirri niðurstöðu var áfrýjað til Hæstaréttar, þar sem málið bíður meðferðar. Ef Hæstiréttur staðfestir niðurstöðu Héraðsdóms gæti TM þurft að greiða háar fjárhæðir vegna afgangslausna manna þriggja í starfi, verði sýnt fram á slíkt. Það á þó ekki við ef sannað þykir að mennirnir hafi vísvitandi brotið af sér í starfi.

Í útboðslýsingu vegna hlutafjárútboðs TM, sem fór fram fyrir á þessu ári, kom fram að TM hefði endurtryggt sig hjá erlendu tryggingafélagi vegna stjórnendatryggingarinnar.

Smelltu til að lesa dóm
Héraðsdóms Reykjavíkur

Ef TM þyrfti að greiða út vegna hennar bæri félagið því enga áhættu, vegna þess að endurtryggingin myndi endurgreiða alla upphæðina.

TM vill gögn rannsóknarnefndarinnar

Í tengslum við þetta mál óskaði lögmaður TM eftir aðgangi að öllum gögnum sem safnað var saman við vinnslu Skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis og vistuð eru á Þjóðskjalasafninu. Líklegt verður að teljast að tilgangur þeirrar beiðni hafi meðal annars verið sá að komast yfir gögn sem gætu mögulega sýnt fram á að mennirnir þrír hefðu brotið vísvitandi af sér í starfi.

Óskinni var synjað tvívegis, í lok mars 2011 og í júlí 2012. TM kærði þá synjun til úrskurðarnefndar um upplýsingamál.

Í kærunni kom fram að beiðni TM „byggði á því að félagið hefði mikla hagsmuni af því að fá aðgang að umbeðnum gögnum þar sem fyrrverandi stjórnendur Glitnis banka hf. hefðu höfðað mál á hendur kæranda fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur þar sem gerð væri krafa á hendur kæranda á grundvelli svokallaðrar stjórnendatryggingar sem Glitnir hafi keypt hjá kæranda vorið 2008 og gilda átti í eitt ár frá 1. maí 2008“.

Beiðnin var í fjórum hlutum. Í fyrsta lagi vildi TM fá aðgang að öllum gögnum sem rannsóknarnefndin hafði undir höndum við gert skýrslu sinnar. Í öðru lagi óskaði TM eftir aðgangi að gögnum sem vörðuðu tiltekin mál í skýrslu rannsóknarnefndarinnar sem sett var fram í 23 tilgreindum tölulíðum.

Í þriðja lagi óskaði TM eftir því að fá aðgang að gögnum tengdum einstökum gerningum og/eða samningum sem talin voru upp í 46 líðum. Í fjórða lagi var óskað eftir aðgangi að sérstaklega tilgreindum gögnum í 29 tölulíðum.

Úrskurðarnefnd um upplýsingamál staðfesti ákvörðun Þjóðskjalasafnsins um að synja um aðgang að gögnunum sem notuð voru við gerð skýrslu rannsóknarnefndarinnar í maí síðastliðnum.

Smelltu til að lesa úrskurð
úrskurðarnefndar um
upplýsingamál

ÁLIT

Þóra Hallgrímsdóttir
lögfræðingur og
kennari við Lagadeild
Háskólans í Reykjavík

Smelltu til að sjá frekari
skýringar í grein frumvarps-
höfundar stuttu eftir að dómur-
inn var kveðinn upp

Kynferðisbrot og skýrleiki refsheimilda

I þessari grein ætla ég að benda á nokkur sjónarmið sem þarf að líta til við beitingu refsilaga. Ástæða þess er fyrst og fremst sú umræða sem hefur verið um beitingu refsíákvæða vegna háttsemi sem brýtur gegn kynfrelsi fólks. Ég hef átt óteljandi samtöl við ólíka einstaklinga vegna þeirra álitaefna sem geta komið upp í þessum málum. Þau eiga það sammerkt að allir sem taka þátt í þeim samtölum vilja skilja hvaða forsendur liggja að baki mismunandi niðurstöðum lögfræðinga og dómstóla í ýmsum málum. Sérstaklega er þetta áberandi í umræðu varðandi sönnunarkröfur í kynferðisbrotamálum. Ég ætla ekki að ræða um það eldfima álitaefni í þetta skipti (þó að efniviðurinn sé nægur), heldur líta sérstaklega til þess hvað er átt við þegar talað er um skýrleika refsheimilda og gera að umfjöllunarefni umdeildan dóm Hæstaréttar Íslands í máli nr. 521/2012.

Mannréttindareglur

Í 1. mgr. 69. gr. stjórnarskrárinnar, sbr. lög nr. 33/1944, kemur fram að engum verði gert að sæta refsingu nema hann hafi gerst sekur um háttsemi sem var refsiverð samkvæmt lögum á þeim tíma þegar hún átti sér stað eða má fullkomlega jafna til slíkrar háttsemi. Þessi regla þýðir að refsheimildir þurfa að vera bundnar í lög, það má ekki beita slíkum lögum með afturvirkum hætti og heimildir til refsinga þurfa að vera skýrar. Ef við stoppum við síðastnefnda atriðið þarf að vera ljóst hvaða háttsemi borgaranna er refsiverð. Þá vaknar sú spurning hvort hægt sé að orða öll refsíákvæði með þeim hætti að þau telji með tæmandi hætti og tæknilega upp alla mögulega háttsemi sem er refsiverð. Eða er svigrúm í góðu og sanngjörnu réttarkerfi til þess að líta til þess hver tilgangur refsíákvæðis er hverju sinni, til dæmis hvaða hagsmuni það á að vernda?

Við umfjöllun um refsireglur og túlkun þeirra verður einnig að hafa í huga 70. gr. stjórnarskrárinnar, sem kveður á um rétt þess sem hefur verið borinn sökum til réttlátrar málsmeðferðar og þess að vera talinn saklaus uns sekt er sönnuð. Af þessu hefur einnig verið leidd sú meginregla að allur vafi skuli skýrður þeim sem borinn er sökum í hag (lat. in dubio pro reo).

Kynfrelsi og vernd þess

Í núgildandi 1. mgr. 194. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940 kemur fram að hver sem hefur samræði eða önnur kynferðismök við mann með því að beita ofbeldi, hótunum eða annars konar ólögumætri nauðung gerist sekur um nauðgun og skuli sæta fangelsi ekki skemur en 1 ár og allt að 16 árum. Í lagaákvæðinu sjálfu kemur ekki fram hvaða háttsemi fellur undir „önnur kynferðismök“.

Ákvæði 1. mgr. 194. gr. almennra hegningarlaga hefur tekið breytingum frá því að hegningarlögin voru sett árið 1940. Vilji löggjafans hefur verið sá að færa refsíákvæði almennra hegningarlaga til almennra viðhorfa samfélagsins um að vernda beri kynfrelsi fólks og brot gegn því frelsi teljist refsiverð. Í almennum athugasemdum með frumvarpi sem varð að lögum nr. 61/2007 og breyttu orðalagi umræddrar greinar koma fram þessar skýringar: „Í frumvarpinu er einnig lögð áhersla á að sjálfar lagagreinar séu einfaldar og skýrar, en útskýringar á þeim í greinargerð séu ítarlegar. Þá er jafnframt haft að leiðarljósi að auka réttarvernd kvenna og barna og gera ákvæðin nútímalegri. Áhersla er lögð á að reyna að tryggja, svo sem framast er unnt með löggjöf, að friðhelgi, sjálfsákvörðunarréttur, kynfrelsi og athafnafrelsi hvers einstaklings sé virt.“ Ekki verður annað séð miðað við meðferð málsins á Alþingi að umrædd tilvitnun hafi verið í samræmi við vilja löggjafans.

Togstreita

Togstreita getur komið upp milli þeirra sjónarmiða sem er lýst hér að ofan; að þeim sé refsað sem brjóti gegn kynfrelsi annarra en að sama skapi séu grundvallarmannréttindi þeirra virt þannig að við getum byggt upp svokallað réttarríki. Mikilvægt er að veða og meta bæði þessi sjónarmið og hafa einnig í huga þær meginreglur sem stjórnskipun samfélagsins byggir á; þriggreining ríkisvaldsins sem skiptist í löggjafarvald, framkvæmdarvald og dómvald.

Mismunandi afstaða Hæstaréttardómara í máli nr. 521/2012

Í málinu var ákært fyrir þá háttsemi eins ákærðu að hafa stungið fingrum upp í endaparm og leggöng brotaþola og klemmt á milli. Eins og frægt er var niðurstaða meirihluta Hæstaréttar sú að þessi háttsemi fæli ekki í sér kynferðisbrot í skilningi 1. mgr. 194. gr. almennra hegningarlaga. Ástæða þess var sú að tilgangur háttseminnar var að meiða og það er refsivert sem afar illyrmisleg líkamsárás en ekki af kynferðislegu tagi og þar af leiðandi ekki samræði eða önnur kynferðismök.

Þarna vekur óneitanlega athygli að meirihluti Hæstaréttar gerir ekki tilraun til þess að skýra nánar hvers vegna háttsemin þurfi að hafa skýran kynferðislegan tilgang til að um önnur kynferðismök sé að ræða. Ekki er heldur gerð tilraun til þess að skýra ákvæðið með tilliti til vilja löggjafans um að tryggja friðhelgi, sjálfsákvörðunarrétt, kynfrelsi og athafnafrelsi einstaklinga.

Niðurstaða eina kvenkyns dómara Hæstaréttar í málinu sem myndaði minnihluta var hins vegar sú að þetta væri kynferðisbrot. Rökstuddi hún niðurstöðu sína með hliðsjón af skýringum í almennum athugasemdum með frumvarpi sem varð að lögum nr. 61/2007 og vísað er til hér að ofan, auk þess sem þar kemur fram að frumvarpshöfundur vísar til fyrri breytinga á greininni, breytinga á norskum lögum sem og skýringa fræðimanna um túlkun hugtaksins og af þeim er dregin sú ályktun að undir hugtakið „önnur kynferðismök“ í íslenskum rétti falli sú háttsemi að setja hluti eða fingur í leggöng eða endaparm.

Hvaða sjónarmið voru að baki niðurstöðu meirihluta Hæstaréttar?

1. Meirihluti Hæstaréttar telur yfirhöfuð ekki rétt að líta til vilja löggjafans eða lögskýringargagna við túlkun refsíákvæða.
2. Meirihluti Hæstaréttar telur að hægt sé að líta til lögskýringargagna en þau hafi ekki verið nægilega skýr um að þessi háttsemi ætti að vera refsiverð sem kynferðisbrot.

Fyrri skýringarkosturinn er hæginn, því að í fjölmörgum dómum Hæstaréttar hefur verið dæmt um refsiverða háttsemi eftir túlkun á orðalagi refsíákvæða með tilliti til lögskýringargagna. Ljóst er þó að ýmis lögfræðileg sjónarmið geta komið upp við lögskýringar refsíákvæða og má til dæmis leita frekari fróðleiks um þær í grein Róberts R. Spanat, Túlkunarregla refsiréttar, sem birtist í afmælisriti Jónatans Þórmundssonar sem gefið var út af Bókaútgáfunni Codex árið 2007.

Síðari skýringarkosturinn er því líklegri: Meirihluti Hæstaréttar vegur skýrleika refsheimilda ofar verndarhagsmunum 1. mgr. 194. gr. almennra hegningarlaga.

Hvað er til ráða?

Ef ákvæði um vernd kynfrelsis eiga að ná tilgangi sínum verður að taka af skarið um það hvort sú háttsemi að stinga fingrum upp í endaparm eða eftir atvikum leggöng brotaþola sé kynferðisbrot á grundvelli almennra sjónarmiða um að slík háttsemi sé til þess fallin að brjóta gegn kynfrelsi einstaklinga, eða hvort sýna þurfi fram á kynferðislegan tilgang háttseminnar í hvert skipti. Með hliðsjón af dómi meirihluta Hæstaréttar í máli nr. 521/2012 tel ég fulla ástæðu til að skora á löggjafann að taka skýra afstöðu til þessa. Vilji löggjafans verður að vera skýrari, því að meirihluti Hæstaréttar sér hann ekki eins og hann er núna. Samfélagið hefur ekki gott af því gefa afslátt af því að vernda jafnmikilvæga hagsmuni og kynfrelsi einstaklinga. Löggjafi, gerðu þitt! Dómvald, hlýddu því!

Hagræðingarnefnd í beinu sambandi við fjárlagavinnu

STJÓRN MÁL

Magnús Halldórsson
magnush@kjarninn.is

P

að er ótímabært að tjá sig um hvaða hugmyndir við erum að skoða, en þetta er mikil vinna og gengur vel. Þetta mun styðja við þá vinnu sem nú þegar er í gangi vegna fjárlaganna 2014,“ segir Guðlaugur Þór Þórðarson, þingmaður Sjálfstæðisflokksins. Hann á sæti í nefnd stjórnarflokkanna sem vinnur nú að því að kortleggja hagræðingarmöguleika íslenska ríkisins, en stefnt er að því að vinna hópsins skili sér inn í fjárlagagerðina fyrir næsta ár. Nefndin var á vinnufundi þegar Kjarninn náði tali af Guðlaugi Þór í gær.

Smelltu til að lesa bréf
þingflokks Bjartrar
framtiðar

Smelltu til að sjá
samanburð á fjárlögum
síðustu ára

Smelltu til að kynna
þér þingflokk
Bjartrar framtiðar

Með honum í nefndinni eru Unnur Brá Konráðsdóttir, þingkona Sjálfstæðisflokksins, Ásmundur Einar Daðason Framsóknarflokkki og Vigdís Hauksdóttir Framsóknarflokkki. Vigdís er jafnframt formaður fjárlaganefndar Alþingis og því mun vinna nefndarinnar hafa bein tengsl við fjárlagavinnuna sjálfa þegar frumvarp Bjarna Benediktssonar, fjármála- og efnahagsráðherra, kemur til kasta þingsins í haust. Fjármálaráðherra hefur látið í það skína að mikilla breytinga sé þörf og hagræðingar sömuleiðis, ekki síst þar sem hagvaxtarforsendur fyrir árið 2013 og 2014, sem áður var miðað við, muni líklega ekki ganga eftir. Útgjöld ríkisins á þessu ári, samkvæmt fjárlögum 2013, eru 573 milljarðar króna og þar af er fjármagnskostnaður ríflega 88 milljarðar.

Þingflokkur stjórnarandstöðuflokksins Bjartrar framtiðar, sem telur sex þingmenn, sendi opið bréf til hagræðingarnefndarinnar í byrjun vikunnar og hvatti hana til þess að „hugsa til lengri tíma“ þegar tillögur um hagræðingu væru annars vegar. „Við hvetjum líka til róttækni,“ segir í bréfinu og vitnað er til þess að boðanir að ofan um flatan niðurskurð allra stofnana séu ekki æskilegar, heldur þurfi að kafa dýpra til þess að tryggja að hagræðingin verði varanleg.

Þá eru skuldaniðurfellingar eða skattalækkanir, með fé sem að öðrum kosti gæti gagnast ríkissjóði til skuldalækkunar, sagðar vafasamar.

Fyrirsjáanlegt er að harkalega verði tekist á um almennar skuldaniðurfellingar á Alþingi í haust. Andstaða var augljós í Sjálfstæðisflokki við hugmyndir Framsóknarflokksins um almenna lækkun á verðtryggðum lánum og töluðu stjórnarandstöðuflokkarnir, Píratar, Björt framtið, Vinstri græn og Samfylkingin, heldur ekki fyrir þessum hugmyndum í aðdraganda kosninga. Útfærsla þessara hugmynda, þegar þær koma til kasta þingsins, mun því ráða miklu um hvernig landið liggur þegar kemur að því að ná pólitískri samstöðu um málið.

Huginn Freyr
Þorsteinsson
heimspekingur

Hvar á að bera niður?

Fultrúar nýja stjórnarmeirihlutans reynast yfirlýsingaglaðir um þörfina á niðurskurði hjá hinu opinbera. Yfirlýsingarnar koma nokkuð á óvart og ganga í berhöggt við kosningabaráttu þessara flokka þar sem verulegu svigrúmi var lofað í skattalækkanir, aukningu útgjalda og hundruðum milljarða til handa skuldsettum heimilum. Þannig lofaði núverandi formaður fjárlaganefndar 12-13 milljarða króna aukningu til Landspítalans í kosningakappræðum í sjónvarpssal og því sem hún kallar afturvirka leiðréttingu á kjörum aldraðra og öryrkja.

Málsvörn meirihlutans fyrir breyttri afstöðu hefur verið á þá lund að staða ríkisfjármála hafi ekki verið fyllilega ljós í kosningabaráttunni. Gott og vel en á móti má benda að þáverandi stjórnarflokkarnir bentu ítrekað á að litlu væri hægt að lofa á meðan skuldir hins opinbera væru jafnháar og raun ber vitni og ríkið væri enn að safna á sig skuldum. Formaður Vinstri grænna tefldi fram áætlun sem gerði ráð fyrir frekari tekjuöflun til að ráðast í innviðafjárfestingu og aukningu til velferðarmála. Þess fyrir utan eru upplýsingar um opinber fjármál aðgengileg almenningi og enn aðgengilegri stjórnmalámönnum á Alþingi.

En hver er þessi nóturlega staða sem kallar á þessar yfirlýsingar um niðurskurð? Í ár stefnir í að halli á ríkissjóði verði í kringum -2% og að rekstur hans utan fjármagnsliða verði réttu megin við núllið. Einungis örfáar þjóðir í Evrópu geta státað af slíkum rekstri. Meðaltalið fyrir G-20 ríkin var hátt í -7% á heildarjöfnuði fyrir 2012 og nálægt -5% séu fjármagnsliðir teknir frá. Það er því óþarfi fyrir stjórnmalamenn á Íslandi að fara fram úr sér í yfirlýsingum um slæma stöðu þegar kemur að halla ríkissjóðs.

Einnig þarf að huga að mannlegri hlið mála. Hið opinbera gekk í gegnum erfitt niðurskurðartímabil eftir hrun og opinberir starfsmenn lögðu á sig mikið erfiði til að láta allt ganga upp þrátt fyrir verri vinnuaðstæður, frestun framkvæmda, lægri laun og minna svigrúm til athafna. Ekki er hægt að biðja um slíkt til eilífðarnóns og raunar ekki ástæða til þegar efnahagslífið hefur fjarlægst verstu áhrif hrunsins.

Ósamkvæmnin í málflutningi stjórnarliða í ríkisfjármálum birtist þó ekki eingöngu fyrir og eftir kosningar. Aðgerðir þeirra á sumarþingi gáfu ekki til kynna að sérstakar áhyggjur væru af því að ná fjárlögum ríkisins saman. Stærstu málin á því þingi sneru að lækkun tekna ríkisins, svo sem lækkun veiðigjaldsins. Þær aðgerðir til viðbótar þeirri fyrirætlun meirihlutans að framlengja ekki auðlegðarskattinn fela í sér tekjutap fyrir ríkissjóð upp á hátt í 20 milljarða á ári. Fyrstu aðgerðir ríkisstjórnar juku þannig hallann um meira en 1% í stað þess að ná utan um hann. Að ósekju hefði sumarfrí ráðamanna því mátt byrja í maí.

Að óbreyttu hefðu þær tekjur sem meirihlutinn gaf frá sér reynst mikilvægar til að loka þeim litla halla sem eftir var. Tekjurnar áttu að ganga upp í að greiða niður hallann en einnig að hrinda af stað framkvæmdum um allt land til að örva hagvöxt og skapa atvinnu. Slík örvun var orðin tímabær enda er opinber fjárfesting í algjöru lágmarki og ljóst að ef henni er ekki ýtt frekar af stað verður hagvöxtur enn minni en áætlanir gera ráð fyrir. Hættan við frekari aðhalds- aðgerðir hjá hinu opinberu er að þær vinni gegn markmiðum um jöfnuð í ríkisfjármálum vegna neikvæðra afleiðinga. Atvinnulífið hefur ekki tekið nægjanlega við sér og á meðan svo er væri frekari niðurskurður ríkisins beinlínis skaðlegur efnahag landsins. Félagslega er heldur ekki verjandi að skera frekar niður í mennta- og velferðarmálum.

Ríkisstjórnarflokkarnir mögnumu upp miklar væntingar í kosningabaráttu sinni. Ákvarðanir á sumarþingi gætu því reynst ríkisstjórninni þungbærar. Fyrir vikið þarf hún að ráðast í aðhald á öðrum sviðum. Og hvar á þá að bera niður? Ef það var mat stjórnarmeirihlutans að auðugustu þegnar samfélagsins og útgerðin í landinu gætu ekki tekið á sig meiri byrðar, hverjir geta það þá?

SIEMENS

Kæli- og frystiskápar frá Siemens

Kæli- og frystiskáparnir frá Siemens eru vel hannaðir að innan sem utan. Í innréttingunum eru stillanlegar hillur, einstaklega björt LED-lýsing og mikið rými.

Svo að ekki þurfi að henda mat koma „crisperBox“- og „coolBox“-skúffurnar að góðum notum. „crisperBox“-skúffan er með rakastillingu sem tryggir lengur ferskleika grænmetis og ávaxta. Í „coolBox“-skúffunni er kuldinn er meiri (-2° til 3° C) en annars staðar í kælinum og eykur þar með geymsluþol ferskra kjötvara og fisks. Í frystirými sambyggðu kæli- og frystiskápanna eru þrjár gegnsæjar frystiskúffur, þar af ein stór („bigBox“).

Með því að velja skápa með „noFrost“ sleppa menn alveg við að affrysta frystirýmið.

Kæli- og frystiskáparnir frá Siemens hafa mjög góða orkunýtni. Þeir eru nú allir í orkuflokki A+, A++ eða A+++.

Siemens er í fararbroddi í hönnun, tækni og nýjungum.

Smith & Norland er Siemens-umboðið á Íslandi.

Smith & Norland sinnir varahluta- og viðhaldsþjónustu af faglegum metnaði á eigin verkstæði.

SMITH & NORLAND

Nóatúni 4 · Sími 520 3000
www.sminor.is

Mistök áttu sér stað...

ALMANNATENGLS
Grétar Theodórsson

I almannatengslafræðunum er svokölluð ekki-afsökunarbeiðni (e. the non-apologetic apology) ávallt vinsæl. Slík yfirlýsing felur ekki í sér viðurkenningu á að viðkomandi hafi gert neitt rangt með orðum sínum eða gjörðum eða iðrist gjörða sinna, heldur er tilkynningin einungis send út vegna utanaðkomandi pressu, hugsanlega vegna þess að viðkomandi hefur verið gripinn með allt lóðbeint niður um sig. Þessar yfirlýsingar eru algengar hjá stjórnámálamönnum og opinberum persónum sem vegna eigin hagsmuna vilja forðast umfjöllun og kæla mál fljótt og örugglega.

„Mistök áttu sér stað“

Pólítískir refir kunna listina að biðjast ekki-afsökunar betur en flestir. Frasinn „mistök áttu sér stað“ er mikið notaður af stjórnámálamönnum sem sótt er að. Þessi taktík á uppruna sinn að rekja til Ulysses S. Grant, forseta Bandaríkjanna á árunum 1869-1877, en náði almenntri athygli í kringum Watergate-málið þegar talsmaður Richards Nixon, Ron Ziegler, bað blaðamenninina Bob Woodward og Carl Bernstein afsökunar með orðunum „mistök áttu sér stað“. Síðan þá hafa flestir, ef ekki allir, Bandaríkjaforsetar beitt þessari taktík. Þetta orðalag er yfirleitt notað þannig að viðurkenningin á mistökunum er óljós, almenningur er engu nær um það hver gerði mistökin og sá sem sendir yfirlýsinguna frá sér viðurkennir hvorki persónulega ábyrgð né sakar neinn annan um mistök. Mistök áttu sér einfaldlega stað.

Smelltu til að horfa
á fyrstu afsökunar-
beiðni Weiner

YouTube

Smelltu til að horfa
á aðra afsökunar-
beiðni Weiner

Gott dæmi um „mistök áttu sér stað“-strategíu er þegar Geir H. Haarde, þáverandi forsætisráðherra, mætti í Kastljós í september 2007 og viðurkenndi að „einhver hrikaleg mistök“ hefðu átt sér stað í Grímseyjarferjumálinu og að það væri „auðvitað mjög leitt“. Þá sagði Geir jafnframt að slík mistök yrðu ekki aftur tekin en af þeim ætti að læra. Þegar Geir var spurður hver ætti sök á mistökunum sagði hann að ekki væri hægt að benda á einn einstakan mann, heldur hefði fyrirkomulag þessara mála ekki reynst nógu öflugt þegar á hefði reynt og menn misst stjórn á þessu. Valgerður Sverrisdóttir, fyrrverandi viðskiptaráðherra, staðfesti einnig í Kastljósi í apríl 2010 að mistök hefðu átt sér stað við einkavæðingu á bæði Landsbanka og Búnaðarbanka. Hún tók þó ekki fram hver hefði gert mistökin eða hvar ábyrgðin lægi, og skildi áhorfandann eftir með fleiri spurningar en svör.

Smelltu til að horfa
á Sir Norman Fry úr
Little Britain.

Weiner: konungur iðrunarlausra afsökunarbeiðna

Að öðrum ólöstuðum er Anthony Weiner, fyrrverandi þingmaður Demókrataflokksins og frambjóðandi til borgarstjóra í New York, sennilega konungur afsökunarbeiðna án iðrunar. Weiner hefur undanfarið staðið í miklu brimróti vegna óviðeigandi mynda sem hann sendi sex konum á Twitter yfir nokkurra ára tímabil. Árið 2011 sendi hann eina slíka á 21 árs gamla háskólastúdínu, sem gerði myndina opinbera. Í fyrstu hélt Weiner því fram að brotist hefði verið inn á Twitter-reikninginn hans og mætti í hvern þáttinn og viðtalið á fætur öðru þar sem hann hélt því staðfastlega fram að þetta væri allt saman aðför að honum. Að lokum viðurkenndi þó tár-votur Weiner á blaðamannafundi að hann hefði sent þessar myndir „sem brandara“ til háskólastúdentsins. Hann baðst auðmjúklega afsökunar og sagði af sér þingmennsku.

Weiner, taka tvö

En hinn afar mannlegi og breyski Weiner var ekki fyrr kominn í framboð til borgarstjóra New York-borgar fyrr á þessu ári en fleiri ósæmilegar myndir komu upp á yfirborðið. Sumar hafði hann meira að segja sent á ýmsar ungar konur eftir að fyrra málið komst í hámmæli. Að þessu sinni fór Weiner alla leið og mætti með konuna sína á blaðamannafund þar sem hann þuldi upp allar klisjurnar í bókinni. Trúverðugleiki hans var hins vegar þegar kominn í ræsið og fáir keyptu afsökunarbeiðni hans í þetta skipti. Afsökunarbeiðnir Weiners minna mjög á Sir Norman Fry úr hinum stórgóðu þáttum Little Britain. Raunar eru svo mikil líkindi með afsökunarbeiðnum hinna mennsku félaga að það er eiginlega óhugsandi annað en að Fry hafi verið helsti ráðgjafi Weiners í þessum málum, enda hokinn af reynslu. Horfið á báðar afsökunarbeiðnir Weiners og samansafn af því besta frá Sir Norman Fry hér til hliðar. Líkindin eru sláandi!

EXIT

Exit er menningar-, afþreyingar- og lífsstílskafti Kjarnans.

Skop

Samfélagið segir...

f SÓLEY TÓMASDÓTTIR
Fréttir vikunnar, mánaðarins, ársins og næstum áratugarins: Ég er alveg steinhætt að nota níkótínbyggjó. Þigg hamingjuóskir, blóm og kransa með þökkum.
Fimmtudagurinn 22. ágúst

f RAGNHEIÐUR ELÍN ÁRNADÓTTIR
Brúðkaupsdinner í Hogwarts...nú vantar bara Harry Potter.
Laugardagur 24. ágúst

LOGI BERGMANN @logibergmann
Ég fíla Gylfa Ægislúkkið á @TomasIngi Tvílitt er algjörlega málið. #pepsimörkin
Mánudagurinn 26. ágúst

f BIRGITTA JÓNSDÓTTIR
Það eru ótrúlega margir búnir að deila þessu viðtali við mig sem var birt á vefsvæði El Pais í gær eða yfir 15.000. Skildi ekki af hverju ég fékk svona mikið af tölvupósti á spænsku í gær, en hér er semsagt komin skýringin:) http://internacional.elpais.com/internacional/2013/08/23/actualidad/1377252161_022233.html
Mánudagur 26. ágúst

tw EDDA SIF PÁLSDÓTTIR @EddaSifPalsd
Eiður Smári sagðist í viðtali við RÚV 2008 vera harðákveðinn í að hætta áður en hann yrði kallaður gamla brýnið. #staðreynddagsins
Mánudagur 26. ágúst

tw ATLI FANNAR BJARKASON @atlifannar
Hinn 17 ára gamli Jordon Ibe er í byrjunarliði Liverpool í deildarbikarum í kvöld. Þegar ég var 17 ára gerði ég ekkert annað en að fróa mér.
Þriðjudagur 27. ágúst

f JÓN GUNNAR GEIRDAL
Í auðmýkt og botnlausu þakklæti tek ég ofan, hneigi mig og segi TAKK til ykkar allra sem hétuð á mig, þið eruð yndisleg! Mér tókst að safna 1.243.500kr. fyrir Rjóðrið og Velferðasjóður Barna bættir svo 250þús kr við þá upphæð - peningar sem nýttast vel á dásamlegum stað. Að ári ætla ég að safna enn meira og ég veit að mér tekst það með ykkar hjálp. TAKK :-)
:-) :-)
Þriðjudagur 27. ágúst

tw DAGUR B. EGGERTSSON @Dagurb
„Það er ekki bara sauðfé á fjalli, heldur líka erlendir ferðamenn“, setning dagsins í morgunfréttum rúv. Fallegt.
Miðvikudagurinn 28. ágúst

HANNIBAL

Í loftköstum
Hér sést snillingurinn Mike
Powell í kunnuglegri stellingu.
Að teygja sig eins langt og hann
kemst, og næstum meira til.

„Óbætanlegt“ heimsmet Powells

Fram að 200 metra hlaupi Jamaíkumannsins Usain Bolt á Ólympíuleikunum (ÓL) í Peking 2008 var talað um heimsmet Bandaríkjamannsins Michaels Johnson frá því á ÓL í Atlanta 1996 sem „hið óbætanlega heimsmet“. Tíminn var ótrúlegur, 19,32 sekúndur. Bolt hljóp á 19,30 og sagðist eiga mikið inni. Það reyndist rétt. Hann stórbætti heimsmetið á HM í Berlín hinn 20. ágúst 2009, hljóp á 19,19.

Met Johnsons reyndist því ekki óbætanlegt eftir allt saman. Annað met, sem sett var á heimsmeistaramótinu í Tókýó árið 1991, stendur enn. Það er heimsmetið í langstökki sem Bandaríkjamaðurinn Mike Powell setti í einu eftirminnilegasta einvígi í sögu frjálsþróttanna, þegar hann og landi hans Carl Lewis áttust við með hverju risastökkinu á fætur öðru. Heimsmetið er upp á 8,95 metra. Ólympíumetið á Bob Beamon, 8,90, sett í Mexíkó árið 1968.

Það merkilega við metið er að bestu langstökkvarar heimsins undanfarin ár eru víðs fjarri því í lengstu sigurstökkum sínum á mótum. Bretinn Greg Rutherford varð Ólympíumeistari í London í fyrra með stökki upp á 8,31 metra, 64 sentímetrum stýrra en heimsmet Powells. Í langstökksheiminum telst þetta órafjarri. Á ÓL í Peking 2008 sigraði Irving Saladino frá Panama með stökki upp á 8,34 metra. Árið 2004 var það Dwight Phillips sem sigraði með stökki upp á 8,59 metra. Sigurstökkið á heimsmeistaramótinu í Moskvu, sem lauk fyrr í mánuðinum, var 8,58 metrar.

Ekkert bendir til þess að fram sé að koma langstökkvari sem getur ógnað metinu ótrúlega hjá Mike Powell. Það er frekar að menn séu að færast fjær metinu heldur en hitt, eins og staða efstu manna á síðustu þremur Ólympíuleikum sýnir.

Powell hafði afar sjaldgæfa eiginleika sem langstökkvari. Hlaup hans í atrennu voru ekki eins og góð og hlaup helstu keppinauta hans. Einkum var munurinn mikill á honum og Carl Lewis, sem var einn allra bestu spretthlaupari heimsins þegar hann keppti í langstökkinu. Powell var hins vegar langur og mjór, með langa fætur og mikinn stökkkraft. Að auki er honum lýst sem langbesta stökkvara sögunnar þegar kemur að tækni, þar sem tímasetning stökksins hámarkaði kraft þess og lengd. Hann spólaði sig áfram í loftinu með fótunum, teygði þá eins langt og hægt var rétt við landingu og náði að lenda þannig að enginn sentímetri fór til spillis. Sem gerði honum kleift að stökkva lengst allra.

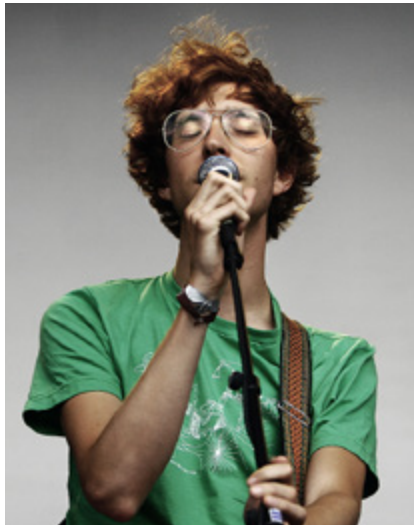
Smelltu til að horfa á Carl Lewis setja heimsmet í langstökki á heimsmeistaramóti í Japan árið 1991.

2013 í erlendum tónum

Árið 2013 hefur verið einkar gjöfult í tónlist. Hér eru nokkur af betri lögum þessa árs, hvort heldur um ljúfa tóna, öskurpönk eða rafbræðing er að ræða. Kjarninn mælir með því að hlýða á undir áhrifum fyrsta kaffibolla með góð heyrnartól við eyrun. Njótið!

Smelltu til að horfa
á myndband með
Erlend Øye

ERLEND ØYE **LA PRIMA ESTATE**

Hinn norski Erlend er einna þekktastur sem andlit og rödd Kings of Convenience og Whitest Boy Alive. Eftir að hafa undanfarið dvalið í sumarylnum á Ítalíu hefur hann ákveðið að spreyta sig á tungumálinu og útkoman er ekkert annað en síðsumarsmellur af bestu sort. Erlend sótti nýlega Ísland heim til að vinna plötu með meðlimum Hjalma – ætli við megum búast við íslenskum textum í náinni framtíð?

Smelltu til að horfa á myndband með John Cale

Smelltu til að horfa á myndband með Deafheaven

Smelltu til að horfa á myndband með Cold Cave

Smelltu til að horfa á myndband með Iceage

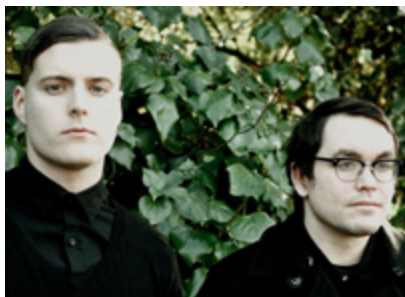

JOHN CALE *ALL SUMMER LONG*

John Cale ættu flestir tónlistarunnendur að þekkja, en hann er einn stofnenda The Velvet Underground. Óhætt er að segja að „All Summer Long“ feti aðrar slóðir, en lagið samdi hann í kringum útgáfu síðustu plötu sinnar, Shifty Adventures in Nookie Wood. Lagið er draumkennt og líðandi – og þrusugott.

DEAFHEAVEN *DREAM HOUSE*

Deafheaven er sannarlega ekki fyrsta hljómsveitin til að leika sér glettilega að því að stefna saman ólíkum stefnum tónlistar. Hins vegar er ansi sjaldgæft að það leiði af sér jafn áheyrilegan grip og hér ber vitni.

COLD CAVE *GOD MADE THE WORLD*

Þetta ljúfsára lag frá hinum einhenta Wesley Eisold gæti allt eins verið óður til Ian Curtis og féлага. Gott dæmi um að auðkenndir áhrifavaldar þurfa ekki alltaf að vera slæmir.

ICEAGE *ECSTASY*

Dönsku pönkararnir í Iceage láta ungan aldur ekki hindra sig í að stefna á heimsyfirráð með melódískum og hröðum tónsmíðum sínum. Vinsældir sveitarinnar fara ört vaxandi eftir því sem hún verður þéttari, eins og lög plötunnar You're Nothing bera glögg vitni.

YouTube

Smelltu til að horfa á myndband með Boards of Canada

BOARDS OF CANADA REACH FOR THE DEAD

BoC lék sér allrækilega að aðdáendum sínum með duldem vísbendingum hér og þar um heiminn sem saman bentu á nýja plötu: Tomorrow's Harvest. Það má segja ýmislegt um plötuna, enda eftirvæntingin mikil og biðin löng, en þetta lag svíkur ekki.

YouTube

Smelltu til að horfa á myndband með Daft Punk

DAFT PUNK DOIN' IT RIGHT

Daft Punk kom einnig úr felum með plötunni Random Access Memories fyrr á árinu. Platan einkennist af miklum gestagangi, en hér er það Panda Bear úr Animal Collective sem aðstoðar við sönginn á listilegan hátt.

YouTube

Smelltu til að horfa á myndband með Nick Cave

NICK CAVE WE NO WHO U R

Nóg hefur verið skrifað um Nick Cave að undanförunu í íslenskum miðlum, enda ekki að furða eftir hreint frábæra frammistöðu á nýafstaðinni ATP-hátíð. Hvort þú varst á tónleikunum eður ei er samt aukaastríði þegar kemur að því að njóta nýjustu plötu hans. Upphafslagið er svalt og íbyggð og gefur tóninn að því sem koma skal.

YouTube

Smelltu til að horfa á myndband með Melody's Echo Chamber

MELODY'S ECHO CHAMBER I FOLLOW YOU

Melody's Echo Chamber samanstendur af þarinnu Melody Prochet og Kevin Parker, forystusauði hljómsveitarinnar Tame Impala, og ber samnefnd plata sveitarinnar þess skýr merki, sem er ekkert nema gott – ljúf rödd Melody blandast tilraunamennsku kærastans eins og best verður á kosið.

SÝNINGAVEGGIR

BÍLAMERKINGAR - SMÁPRENT - RISAPRENT
RÁÐGJÖF OG ÞJÓNUSTA VARDANDI ALLT SEM
VIÐKEMUR KYNNINGU OG FRAMSETNINGU

VELMERKT IS

velmerkt

Hinar fyrir- sjáanlegu fjórar

Best að byrja á játningu. Ég hef afskaplega gaman af listum. Þar sem ég er bókaormur eru listar yfir uppáhaldsbækur fólks auðvitað í sérstöku uppáhaldi.

Og já, ég hef líka afskaplega gaman af hræðilegum aulabröndurum eins og þessi játning ber með sér.

Listar koma skikki á hvað manni finnst. Neyða mann til að velta fyrir sér, meta, raða. Það er bæði hollt og gott, svona í hæfilegu hlutfalli við að rása stefnulaust um, skoða og upplifa.

Það er gaman að listum. Mér er lífsins ómögulegt að lesa lista annarra yfir t.d. uppáhaldstónlist, bestu lög einhverrar af uppáhaldshljómsveitunum eða bestu bækur aldarinnar án þess að a.m.k. byrja að setja saman mína eigin.

Sem betur fer hef ég samt aldrei verið beðinn um að gefa upp opinberlega hverjar séu mínar uppáhaldsbækur. Hégómleikinn myndi nefnilega vafalaust þröngva mér til að ljúga upp einhverju óvæntu og frumlegu. Sannleikurinn er samt sá að þær fjórar bækur sem eiga öruggustu sætin á mínum lesnautnartoppi eru sömu fjórar bækur og nánast allir nefna, næstum örugglega eina og sumir áreiðanlega allar, eins og ég: Þrúgur

reiðinnar, Góði dátinn Svejk, Meistarinn og Margaríta og Hundrað ára einsemd.

Þær eiga nú ekki margt sameiginlegt, reiðiþrungin lýsingin á hroðalegri meðferð mannvonskukapítalismans á uppflosnuðum bændum frá Oklahoma, háðsádeilan um sigur heimskunnar yfir vitfirringu fyrri heimsstyrjaldarinnar, hin snarbannaða dæmisaga um hvaða usla djöfullinn gæti gert af sér í sæluríki Stalíns og furðusagan um landnám, ris og fall smáborps í frumskógum Suður-Ameríku. En af hverju ættu þær svo sem að eiga eitthvað sameiginlegt? Það bæri nú þessum lesanda ekki vel söguna að hafa svo einfaldan smekk að uppáhaldsbækurnar væru meira eða minna eins.

Hvað þarf til að bækur verði manni hjartfólgnar?

Það hjálpar að kynnast þeim ungur. Ég las stytta og (mjög) einfaldaða útgáfu af Steinbeck í ensku í 8. bekk og fór strax um jólin og notaði jólagjafapeningana frá afa og ömmu til að eignast hana í fullum gæðum á íslensku. Það sem óréttlætið í henni sauð á mér! Það sem þessi góða en ógæfusama Sjód-fjölskylda varð mér nákomin.

Stríðsbók Haseks kynntist ég við að hlusta með óþægilegri blöndu af andakt og hláturkrampa á flutning Gísla Halldórssonar í útvarpinu. Ég geri ráð fyrir að frumupptökur þessa afreks séu nú varðveittar í eldtraustum skáp í forsætisráðuneytinu, enda einn af hornsteinum þjóðmenningar Íslendinga á 20. öld, þessi endaleysis- og glóruleysissaga sem tékknesk fyllibytta setti saman kafla fyrir kafla til að eiga fyrir túr næstu viku og kláraði að sjálfsgöðu lifrina á undan sögunni.

Jólin þegar ég notaði fyrrnefnt fjárframlag forfeðranna til að kaupa höfuðverk Marquezar í algerri blindni gleymast seint. Einhvern tímamilli jóla og nýárs sátum við vinirnir í herberginu mínu og vissum ekki alveg hvað við ættum að taka okkur fyrir hendur. Við vorum nú ekki vanir að lesa hver fyrir annan en af einhverjum ástæðum opnaði tilvonandi trommuleikari Greifanna bók og byrjaði: „Á meðan Aureliano Búendia

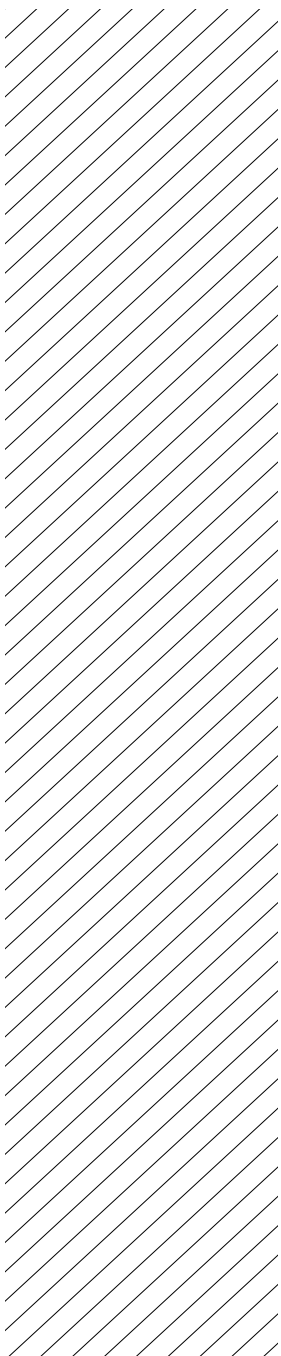
liðsforingi stóð andspænis aftökusveitinni átti hann eftir að minnast löngu liðna kvöldsins, þegar faðir hans leiddi hann sér við hönd og sýndi honum ísinn. ...“

Við rönkuðum við okkur klukkutíma og nokkrum köflum síðar. Þetta var alvöru galdur. Kannski það sem bókmenntafræðingarnir eiga við með merki-miðanum „töfraraunsæi“ sem þeir hengja gjarnan á verk kólumbíska meistarans.

Meistarann las ég síðan sem betur fer ekki fyrr en ofurlítið seinna, en þó nógu snemma til að hún hafði varanleg áhrif á það hvernig ég hugsa og hvað mér finnst. Já, og hvað ég tók mér fyrir hendur þessa daga sem ég dvaldi einu sinni í Moskvu. Það var óhjákvæmi-legt að heimsækja Patriárkatjarnir og sjá fyrir sér fyrstu kynni rússnesku gáfumennanna hans Búlgakovs af dr. Woland þar sem þeir reyna að sannfæra hann um að Guð sé ekki til, grunlausir um hver leynist bak við dulargervi útlendingsins.

Ef bækurnar eru erlendar og maður kynnist þeim á íslensku er nauðsynlegt að þýðingarnar séu góðar. Með því á ég við að þær séu „sannfærandi“, að ekkert stuði lesandann og þær miðli tilfinningu fyrir stund og stað, skapi andrúmsloft. Ég veit ekkert um hvort Stefán Bjarman, Karl Ísfeld, Árni Bergmann eða Guðbergur Bergsson hafi miðlað töfrum frumtextans eins vel og hægt er að fara fram á (held reyndar að Svejk sé ekki einu sinni þýddur úr frummálinu). Grunar það samt. Hitt veit ég að þær standa algerlega fyrir sínu eins og þær eru út frá ofangreindum kröfum.

Mig grunar líka – þótt það sé ljótt að alhæfa – að til að sögur grípi ungan lesanda af því alefli sem þarf til að hrifningin haldi í hann áratugum saman þurfi SAGAN að vera góð. Þessi merkilegi galdur sem fær lesandann til að geta ekki á heilum sér tekið nema hann viti hvað gerist næst og hvernig allt fer. Oftast er eiginleikinn meira tengdur við „léttmetisbókmenntir“ en hámenningu en nú vill svo til að allar eiga þessar fjórar hann sameiginlegan

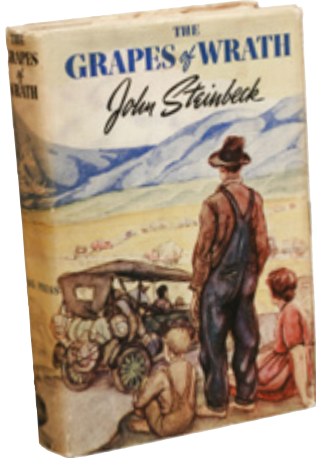
eins og þeir sem hafa lesið þær vita. Hvernig vegnar Sjóð-fólkinu í Kaliforníu? Kemst Svejk til Budejovice? Hvaða galdra sýna Kölski og félagar í Moskvusirkusnum? Af hverju stendur Búendía liðsforingi frammi fyrir aftökusveit í upphafi bókarinnar og ætli einhver afkomandinn fæðist með svínsrófu?

Auðvitað hangir meira á spýttunni en „hin spennta bið eftir endinum“. Það verður að gera það. Annars er ekkert sem kallar á endurtekin kynni og ekkert situr eftir nema í mesta lagi ánægjuleg minning um upplifun sem entist jafn lengi og lestrarhraðinn leyfði. Eftirlætisbækur eru lífsförunautar og þurfa að halda áfram að næra og koma á óvart í endurlestri og upprifjun.

Bók þarf sem sagt að hafa ýmislegt við sig til að verða uppáhalds. Það er kannski ekkert skrítið að sömu bækurnar endi á svo mörgum listum.

BROT ÚR BÓKINI

Þrúgur reiðinnar
eftir John Steinbeck

Einn maður, ein fjölskylda hrakin burt af landinu; einn ryðgaður bílgarmur ruggandi eftir vegunum í áttina til vesturhéraðanna. Ég missti jörðina mína, ein dráttarvél tók allt landið mitt. Ég er einn og ég er ringlaður og ráðalaus. Og eitt kvöldið tekur fjölskyldan sér næturstað í gildragi við veginn, og önnur fjölskylda kemur og slær tjaldi sínu við hliðina á hinni. Og fjölskylduféðurnir setjast á hækjur sínar og bera saman ráð sín, og kvenfólkið og börnin hlusta á. Þú, sem hatar allar breytingar og óttast byltingar, hér er vísirinn, hér er kímið. Haltu þessum tveimur klúkandi mönnum hvorum frá öðrum; fáðu þá til að hata hvorn annan, fáðu þá til að óttast og gruna hvorn annan. Hér eru ræturnar að því er þú óttast. Hér er upphafið. Því að nú er ekki sagt lengur: „Ég missti landið mitt“, frumið hefur klofnað og upp af klofningnum vex hugtakið sem þú hatar – „Við misstum landið okkar.“

Hér er hættan, því tveir menn eru ekki eins einmana og ráðþrota og einn maður. Og upp af þessu fyrsta „við“ vex annað ennþá háskalegra hugtak: „Ég á svolítinn mat“ að viðbættu „Ég á engan.“ Ef útkoman úr þessari samlagningu verður „Við eigum dálítinn mat“, þá er kominn skriður á málið, þá hefur hreyfingin fundið farveg sinn. Aðeins ofurlitla margföldun í viðbót, og þetta land, þessi dráttarvél er landið okkar, dráttarvélin okkar.

Tveir menn klúka á hækjum sínum í gildragi við veginn, maturinn kraumar í sameiginlegum potti yfir litlu báli, kvenfólkið stendur þögult og alvarlegt, og á bakvið þau hlusta börnin áfjád á orð, sem hugir þeirra drekka í sig, þó þau séu ofvaxin skilningi þeirra. Kvöldið líður og dimman færirst yfir. Litla barnið er lasið. Hérna, taktu brekánið mitt. Það er úr ull. Það var brekánið hennar mömmu minnar – vefðu litla angann innan í það. Þetta er það, sem þið eigið að kasta sprengjunum ykkar á. Því þetta er upphafið – fyrsta sporið frá „ég“ yfir til „við“.

eftir Sævar Helga Bragason

Fyrsta ár Curiosity á Mars

Arla morguns hinn 6. ágúst 2012 kom eins tonns geimjeppi á fleygiferð inn í lofthjúp reikistjörnunnar Mars. Stór hitaskjöldur kom í veg fyrir að jeppinn brynni upp. Því næst dró fallhlíf frekar úr hraðanum uns eldflaugakrani lét jeppann síga rólega niður á yfirborð rauðu plánetunnar. Curiosity var lentur, heill á húfi, eftir níu mánaða siglingu frá jörðinni til Mars. Mikill fögnuður braust út í stjörnstöðinni í Pasadena í Kaliforníu.

Áfangastaður Curiosity var gígur sem er litlu stærri en Vatnajökull að flatarmáli, skammt sunnan við miðbaug Mars. Í miðju gígsins, sem heitir Gale, er stórt fjall, rúmlega tvisvar sinnum hærra en Hvannadalshnjúkur. Fjallið er lagskipt og hefur hlaðist upp við mismunandi aðstæður í sögu Mars fyrir tilverknað vatns og vinda.

Ofan í og í kringum Gale-gíginu eru mörg ummerki rennandi vatns, svo sem árfarvegir, gljúfur og aurkeilur. Það, auk lagskipta fjallsins í miðju gígsins og efnafræðilegra ummerkja um fljótandi vatn, varð til þess að vísindamann ákváðu að senda Curiosity í Gale gígin.

Á jörðinni stýrir nokkur hundruð manna teymi rannsóknnum þessa sex hjóla kjarnorkuknúna geimjeppa sem hingað til hefur ekið hátt á þriðja kílómetra. Hjá vísindamönnum snerust fyrstu mánuðir Curiosity á Mars um að læra á jeppann og prófa tækjabúnað hans. Fyrstu ökuferðirnar voru því mjög varfærnislegar.

Um leið og Curiosity ók af stað byrjaði hann að pota í grjót, smakka jarðveginn, þefa af lofthjúpnunum og mæla geislunina á yfirborðinu með háþrúðum tækjum sínum. Niðurstöður geislunarmælinganna munu reynast mjög mikilvægar fyrir hugsanlega mannaða Marsleiðangra í framtíðinni.

Skammt frá lendingarstaðnum ók Curiosity fram á sérkennilegt lag sem minnti einna helst á brotna, upphleypta gangstéttarhellu. Lagið var 10 til 15 cm þykkt og vakti mikla athygli vísindamanna. Í því voru ávalar steinvölur, límdar saman með sandi. Samskonar lög finnast úti um alla jörð — í uppbornuðum árfarvegum!

Smelltu til að
heimsækja vefsíðu
Curiosity

Eftir aðeins fáeinar vikur á Mars hafði Curiosity staðfest það sem sást utan úr geimnum. Jeppinn hafði lent á ævafornum árfarvegi. Vatnið, sem var nokkuð straumhart og djúpt, bar með sér sand og steina sem rákust á og rúnuð-ust. Þetta var óbyggjandi sönnun fyrir fljótandi vatni!

Hálfum kílómetra frá lendingarstaðnum nam Curiosity staðar, gróf í sandinn og boraði í bergið. Greining á bor-sýnunum sýndi að Curiosity stóð á ævafornum vatnsbotni. Fyrir rúmum þremur milljörðum ára var þarna stöðuvatn úr ferskvatni sem var hugsanlega drykkjarhæft. Á sömu slóð-um fann jeppinn kolefni, vetni, súrefni, fosfór og brennistein – nokkur af lykilefnum lífs – bundin í bergið. Curiosity hafði staðfest að Mars var eitt sinn lífvænlegur staður!

Ráðgátan um metanið

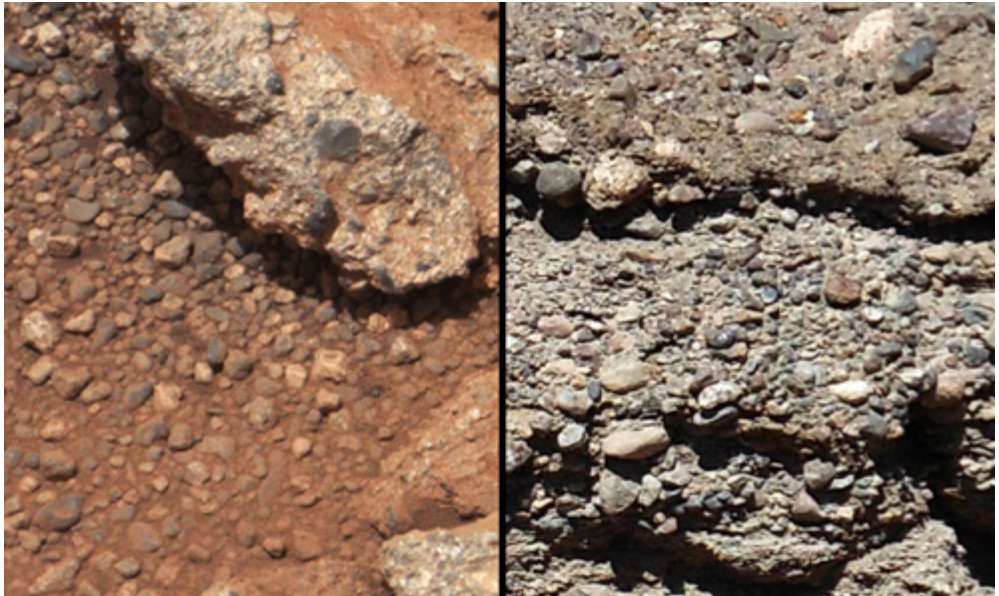
Eitt helsta markmið Curiosity er að mæla magn metans í andrúmslofti Mars. Árið 2004 töldu vísindamenn sig hafa fundið metan í lofthjúpi reikistjörnnunnar en niðurstöðurnar hafa verið umdeildar. Staðfesti Curiosity tilvist metans á Mars verður það ein merkasta Mars-uppgötvun síðari ára.

Hvers vegna hafa menn svona mikinn áhuga á metani? Metan er óstöðug gasstegund sem sundrast auðveldlega í útfjólubláu ljósi frá sólinni. Ef ekkert ferli endurnýjaði metanið hyrfi það allt á um 300 árum.

Ef metan finnst er einfaldasta skýringin sú að það streymi upp úr yfirborðinu af völdum eldvirkni eða jarðvarma. Engin merki um slík ferli hafa þó fundist á síðustu árum.

Aðrar útskýringar koma líka til greina en ein heillar mest: Að undir yfirborðinu séu örverur sem gefi frá sér metan. Slíkar lífverur þekkjast á jörðinni.

Niðurstöður fyrstu mælinga Curiosity sýndu engin merki um metan, sem kom nokkuð á óvart. Mælingarnar útiloka samt ekki tilvist metans en setja efri mörk á mögulegt magni þess í lofthjúpnnum. Curiosity mun halda áfram að þefa eftir metani næstu árin.

Jarðvegur á Mars og á jörðinni

Samanburður á uppþornuðum árfarvegi á Mars (vinstri) og jörðinni (hægrí). Eins og sjá má eru steinvölnurnar rúnaðar á báðum stöðum – óyggjandi sönnun um fljótandi vatn.

MYND/NASA

Löng ökuferð fram undan

Á sínu fyrsta ári á Mars hefur Curiosity sent tæplega 200 gígabit af gögnum til jarðar og tekið hátt í 40.000 ljósmyndir með sautján myndavélum sínum.

Gale-gígurinn hefur reynst enn áhugaverðari en menn áttu von á. Bergið var fjölbreyttara og jarðvegurinn, sem er að mestu eldfjallajarðvegur, geymir sögu um hlýrri og rakari reikistjörnu. Nú þegar hefur jeppinn uppfyllt nokkur af helstu markmiðum sínum en það besta er enn handan við hornið.

Curiosity bíða ný og spennandi verkefni. Næsta árið mun hann aka löturhægt innan um grýtt landslagið að fjallinu í miðjunni. Þar er ævisaga svæðisins og loftslags-saga Mars rituð í setlögin – og hana mun Curiosity lesa næstu árin.

Stoltir hjá NASA

Charles Bolden, yfirmaður hjá Bandarísku geimferðastofnuninni, NASA, ræðir um Curiosity 6. ágúst síðastliðinn, þegar eitt ár var liðið frá því að geimjoppinn lenti á Mars.

MYND/AFP

Leiðin til Mars

APRÍL 2004

Bandaríska geimferðastofnunin, NASA, kallar eftir tillögum að geimjoppa sem ætti að senda til Mars.

27. MAÍ

Nasa tilkynnir að geimjoppinn sem sendur yrði til Mars myndi heita Curiosity. Nafnið var komið frá Clöru Ma, grunnskólanemanda frá Kansas.

26. NÓVEMBER 2011

Geimfari skotið á loft frá Canaveral-höfða. Inni í geimfarinu er geimjoppinn Curiosity.

6. ÁGÚST 2012

Curiosity lendir í Gale-gígnum á Mars. Geimjoppinn á að eyða að minnsta kosti einu Mars-ári, 687 jarðardögum, í að kanna svæði í gígnum.

Smelltu til að horfa á myndband af lendingu Curiosity á Mars

Lethal Midnight: Tango & Kormákur

KVIKMYNDIR

2 Guns

í leikstjórn

Baltasars Kormáks

★★★★★

2 Guns hefst á því að Mark Wahlberg og Denzel Washington sitja saman á veitingastað, kýta sín á milli af einskærum töffaraskap og Wahlberg reynir við þjónustustúlku, áður en þeir kveikja svo í staðnum.

Já. Þetta er þannig mynd.

Það sem tekur við er svo í eðlilegu framhaldi af þessari opnun; töffararnir Michael „Stig“ Stigman (Wahlberg) og Bobby Trench (Washington) ræna banka, svíkja hvor annan, komast báðir að því að hinn aðilinn ▼

Bill Paxton í hlutverki Earl.

var útsendari annarrar stofnunar á vegum yfirvalda, lenda í eltingaleik við hinn skuggalega og miskunnarlauslausa Earl (Bill Paxton) og mexíkanskt handbendi hans, Papi (Edward James Olmos), sprengja upp herstöð og bíl og skjóta niður þyrlu. Og þeir kýta af öllum lífs og sálar kröftum í gegnum þetta allt saman. Eins og alvöru eitísmyndatöffarar eiga að gera.

Það fyrsta sem er augljóst eftir áhorf á 2 Guns er að Baltasar Kormákur kann á hasar. Allir bílaeltingaleikir, hlaupasenur, slagsmálaatriði og sprengingar sem sjást í myndinni eru fyrsta flokks. Í raun hafa fáir af hasarleikstjórum dagsins í dag betra auga en Baltasar fyrir góðum bílahasar (sem gerir undirritaðan afar sorgmæddan að Balti sé ekki að leikstýra Fast & Furious 7, en það er annað mál), og hér er hann betri en nokkurn tíma áður. Maður finnur fyrir þyngdinni í árekstrunum, höggunum og kraftinum í sprengingunum.

Þegar útlitshönnuninni í 2 Guns er svo bætt við verður heildarmyndin enn meira sannfærandi. Það er enginn Michael Bay-glans yfir myndatökunni, hasarnum eða sviðsmyndunum, heldur er öll litapallettan og

Smelltu til að
horfa á stiklu fyrir
myndina

áferðin hæfilega skítug og jarðbundin. Handstýrð myndataka í mörgum atriðum, þreytt húsgögn, skítug föt og hófleg lýsing gera heim 2 Guns trúverðugri. Þetta er staður sem er búið í; hann er ekki bara til á kvikmyndasetti.

Hrottalegt ofbeldið minnir síðan enn frekar á níunda áratuginn. Við sjáum hnéskeljar og hæsnahöfuð skotin í tætlur, slagsmálin eru ekta harðhausaslagsmál og blóðið fær að flæða, ólíkt mörgum Hollywood-hasarmyndum sem hafa verið „hreinsaðar“ til að lækka aldurstakmarkið. Minnir hún að mörgu leyti meira á myndir eins og Midnight Run og Lethal Weapon en nýrri og „hreinlegri“ hasargrínmyndir.

Hins vegar er afar fátt á bak við stælana og töffaraskapinn. Handritið er því miður veikasti hluti myndarinnar, þar sem söguþráðurinn er afar fyrirsjáanlegur og persónurnar hver annarri þynnri, sér í lagi eina kvenpersónan sem skiptir máli fyrir söguna, Deb (Paula Patton), sem er eins týpísk hækja fyrir hetjuna og hægt er að vera.

Það er í raun merkilegt hversu vel leikararnir standa sig, þegar það sem þeir hafa til að vinna með er jafn týpískt og handritið hér er. Það kemur til af afar góðu hlutverkavali (Paxton sem illmenni er innblásið val) og traustri leikstjórn sem tekur sig ekki of alvarlega. En það breytir því ekki að upplifunin af myndinni verður mun veikari en ef maður hefði fengið að tengjast persónunum aðeins betur í sögu sem væri ekki jafn beinaber og hér. Allir standa leikararnir sig vel en 2 Guns verður ekki hápunkturinn á ferli neins þeirra.

2 GUNS Í TUTTUGU ORÐUM

Gamaldags, ekta strákamynd með frábærum hasar en slöppu handriti, leidd áfram af skemmtilegum samleik Wahlberg og Washington. Næstbesta Hollywood-mynd Balta.

Á hverjum degi snerta heimsforeldrar UNICEF líf barna um allan heim. Með mánaðarlegum framlögum gera þeir UNICEF kleift að bæta líf bágstaddra barna til frambúðar.

Má bjóða þér að taka þátt í þessu mikilvæga verkefni með okkur?

Kynntu þér málið á www.unicef.is

unicef

kjarninn

Takk fyrir að lesa Kjarnann

UM KJARNANN

Kjarninn kemur út á fimmtudagsmorgnum. Hann er gefinn út fyrir iPad og iPhone ásamt því að vera aðgengilegur í PDF-formi á vefnum.

Ritstjórn ritstjorn@kjarninn.is

Pórður Snær Júlíusson, ritstjóri ..... thordur@kjarninn.is
Magnús Halldórsson, blaðamaður ..... magnush@kjarninn.is
Ægir Þór Eysteinnsson, blaðamaður ..... aegir@kjarninn.is
Pórunn Elísabet Bogadóttir, blaðamaður ..... thorunn@kjarninn.is

Framleiðsla

Birgir Þór Harðarson, framleiðslustjóri ..... birgir@kjarninn.is

Framkvæmdastjórn kjarninn@kjarninn.is

Gísli Jóhann Eysteinnsson, framkvæmdastjóri ..... gisli@kjarninn.is
Hjalti Harðarson, framkvæmdastjóri ..... hhardarson@kjarninn.is

Auglýsingar auglysingar@kjarninn.is

Kjarninn
Kt: 690413-0190
Laugavegi 71
101 Reykjavík
S: 551-0708

www.kjarninn.is

www.facebook.com/kjarninn

www.twitter.com/kjarninn_is

Kjarninn miðlar ehf.
gefa Kjarnann út.